

891-92

A 5557

Nagyvárad
Nagyvárad

Anuare universitare

A

NAGYVÁRADI KIR.

JOGAKADEMIA

ALMANACHJA

az 1891—92-iki tanévről.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KÖZLI:

AZ IGAZGATÓ.

TIZENNYOLCZADIK ÉVFOLYAM.

NAGYVÁRAD,

Nyomatott ifj. Berger S. könyvnyomdájában

1892.

A

NAGYVÁRADI KIR.

JOGAKADEMIA

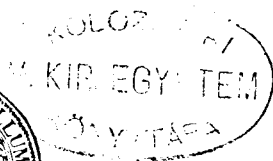
ALMANACHJA

az 1891—92-iki tanévről.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

KÖZLI:

AZ IGAZGATÓ.

TIZENNYOLCZADIK ÉVFOLYAM.

NAGYVÁRAD,

Nyomatott ifj. Berger S. könyvnyomdájában

1892.

I. TÖRTÉNELMI VISSZATEKINTÉS.

A nagyváradi kir. akadémia b. e. Mária Terézia által alapított 1780-ban. Eleinte ugyan csak a bölcsészeti szakma volt ezen akadémián képviselve, de már 1788-ik évi június hó 17-én kormányrendelet által két évfolyamu jogi fakultással kibővített, mely évfolyamok közül az első 1788. szept. 1-én, a második 1789. évi szeptember 1-én nyitott meg.

1885-ben a tanintézet cs. kir. jogakademia neve alatt három évfolyamú jogtanodává szerveztetett, mindazonáltal a jogvégzetek csak kivételesen bocsáttattak, még pedig 4 fél évi egyetemi cursus utánpótlása mellett, a jogi szigorlatokra. A tannyelv német volt. A bölcsészeti tanfolyam pedig még 1850-ben a helybeli premontrei főgymnasiumba, mint ennek 7. és 8. osztálya, beolvasztatott.

1861-ban ismét a magyar tannyelv hozatott be, 1867-ben újabb ideiglenes szervezetet nyert az intézet, végre 1874-ben az azon évi május hó 4-én kelt legfelsőbb elhatározással a két magyar egyetem jogi karával egyenjogú, négy évfolyamú teljes jog- és államtudományi karrá alakították át, melynek végeztével a jogtanulók közvetlenül, azaz minden utánpótlás nélkül, de csak egyetemen, jogszigorlatokra bocsáttatnak.

Jelenleg a nagyváradi kir. jog- és államtudományi karnál következő nyolcz tanszék van rendszeresítve, u. m. 1) a római jogra, 2) a jogbölcsészetre és büntető jogra, 3) a nemzetgazdaságtan-, pénzügytanra és a magyar pénzügyi törvényekre, 4) a magyar és osztrák magánjogra, 5) a peres és perenkívüli eljárásra, váltó- és kereskedelmi jogra (jelenleg üresedésben), 6) a statisztikára és a magyar közigazgatási jogra, 7) a jogtörténetre és egyházi jogra, 8) a politikára, a magyar közjogra s a jog- és államtudományokba való általános bevezetésre. Ezekon kívül előadatnak még a bánya- és tételes nemzetközi jog, a bölcsészet, művelődés-történet, az egyetemes történet legújabbkori része, az államszámviteltan, a törvénytudomány orvostan és a közegészségtan.

II. A JOG- ÉS ÁLLAMTUDOMÁNYI KAR SZEMÉLYZETE.

Igazgató:

Dr. Bozókj Alajos, kir. tanácsos, képesített egyetemi magántanár, a római jog nyilv. rendes tanára, a jogtudományi államvizsgálati bizottság e. i. elnöke, az I. alap- valamint az államtudományi államvizsgálati bizottságnak. Nagyvárad város törvényhatósági, jogügyi és statisztikai bizottságának, valamint a m. jogász-gyűlés állandó bizottságának, a biharmegyei régészeti és történelmi egyesület választmányának, a Szt.-István társulat irodalmi osztályának tagja. Olaszi, Kőfaragó-utca, 858. sz. a.

Nyilvános rendes tanárok:

Dr. Sipos Árpád, köz- és váltóügyvéd, képesített egyetemi magántanár, az ausztriai és magyar magánjognak ny. r. s a bányajognak tanára, az I. alapvizsgálati bizottságnak e. i. elnöke, a jogtudományi államvizsgálati bizottságnak, Nagyvárad város törvényhatósági s bíráló, jogügyi, valamint a m. jogászgyűlés állandó bizottságának tagja. Olaszi, Sz.-János-utca, saját házában.

Dr. Molnár Imre, képesített egyetemi magántanár, a nemzetgazdaságot, pénzügytan és m. pénzügyi törvényisme és a tétel nemzetközi jognak ny. r. tanára, a két alap- valamint az államtudományi államvizsgálati bizottságnak, Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának tagja. Szigligeti-utca, saját házában.

Dr. Személy Kálmán, képesített egyetemi magántanár, a statisztika s a m. közigazgatási jognak ny. r. tanára, a művelődés-történet előadására feljogosított tanár, az államtudományi államvizsgálati bizottságnak e. i. elnöke, a II. alap- valamint a jogtudományi államvizsgálati bizottságnak tagja, Nagyvárad város községi iskolaszékének elnöke, törvényhatósági és statisztikai bizottságának, s a biharmegyei régészeti- és történelmi-egyesület választmányának tagja, akadémiai könyvtárnok. Fürdő-utca, Kudelka-féle ház.

Dr. Persz Adolf, sz. sz. m. m. bölcsészettudor, h. ügyvéd, képesített egyetemi magántanár, a jogtörténet és egyházi jog ny. r. tanára, az I. alap- s a két államvizsgálati bizottságnak tagja. Kőfaragó-utca, Ravasz-ház.

Dr. Nagy Ernő, képesített egyetemi magántanár, az encyclopædia, magyar közjog és politika ny. r. tanára, a legujabb-

kori történet előadására feljogosított tanár, a II. alapvizsgálati bizottság e. i. elnöke, a m. jogászyülés állandó bizottságának tagja, a párisi »Societé d'Économie sociale« levelezője. Apácza-utca, Csathó-ház.

Dr. Hoványi Gyula, képezített egyetemi magántanár, a jogbölcseészet és büntetőjog ny. r. tanára, a kar jegyzője, a második alap- valamint a jogtudományi államvizsgálati bizottságnak tagja. Olaszi, Hidegser-utca 19. sz.

Magántanárok:

Dr. Nemes Imre, a bölcseészetből képezített egyetemi magántanár és főreáltanodai r. tanár, a Szt.-István társulat irodalmi osztályának és Biharmegye közigazgatási bizottságának tagja. Olaszi, Apácza-utca, 2. sz. a.

Dr. Hoványi Ferencz, az összes gyógytudományok tudora, Nagyvárad város tiszti fő-, továbbá Biharmegye tb. fő-, a nagyvárad i. sz. egyházmegye és szentszék orvosa, a törvényszéki orvostan és közegészségtan magántanára, a közegészségtan tanára a helybeli i. sz. szemináriumban. Olaszi, Hidegser-utca 19. sz.

Dr. Károly Irén, premontrei kanonokrendű áldozár, képezített főgymnasiumi ny. r. tanár, az államszámviteltan magántanára. Olaszi, Uri-utca, premontrei társház.

Hitszónok:

Dr. Székely István, theologiai ny. r. tanár, a Szt.-István társulat tudományos és irodalmi osztályának, valamint a bpesti m. kir. t. egyetem hittudományi karának bekebelezett tagja. Seminarium.

Könyvtárnok:

Dr. Személy Kálmán (lásd fent).

Pedellus:

Korn Lajos, az akadémiai épületben.

III. VIZSGÁLATI BIZOTTSÁGOK.

Megerősítettek a nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr 1891. évi jul. 1-én 28747. sz. a. kell rendeletével.

I. Alapvizsgáló bizottság.

Elnöke: *Dr. Sipos Árpád*; tagjai: *Dr. Bozóky Alajos*,
Dr. Persz Adolf, *Dr. Molnár Imre*.

II. Alapvizsgáló bizottság:

Elnöke: *Dr. Nagy Ernő*; tagjai: *Dr. Molnár Imre*,
Dr. Személy Kálmán, *Dr. Horányi Gyula*.

Jogtudományi államvizsgáló bizottság:

Elnöke: *Dr. Bozóky Alajos*; beltágjai: *Dr. Személy Kálmán*,
Dr. Sipos Árpád, *Dr. Horányi Gyula*; póttág: *Dr. Persz Adolf*.

Kültagjai:

Dr. Berkovits Ferencz, h. ügyvéd,
Czvek Kálmán, kir. táblai bíró,
Dobosfy Alajos, kir. táblai bíró,
Erdélyi Endre,
Gedeon Ferencz, h. ügyvéd,
Gyöngyössy Lajos, kir. tszéki bíró,
Hlatky Endre, h. ügyvéd,
Járossy Károly, kir. táblai bíró,
Medvigy Mihály, „ „ „
Nesztor József, kir. tszéki bíró,
Rádl Ödön, h. ügyvéd,
Ritók Zsigmond, kir. tanácsos, kir. táblai elnök.

Államtudományi államvizsgáló bizottság:

Elnöke: *Dr. Személy Kálmán*, beltágjai: *Dr. Bozóky Alajos*,
Dr. Persz Adolf, *Dr. Molnár Imre*, *Dr. Nagy Ernő*.

Kültagjai:

Andrássy János, nagyváradi l. sz. kanonok, sz. széki ülnök,
Beöthy Andor, Biharmegye alispánja,
Bunyitay Vincze, cz. kanonok, a m. t. akademia tagja,
Darcassy Endre, kir. tanácsos, pénzügy-igazgató,
Dr. Karsch Lollion, theologiai tanár, sz. széki ülnök,
Ritók Zsigmond, kir. tanácsos, kir. táblai elnök,
Sal Ferencz, kir. tanácsos, Nagyvárad város polgármestere,
Tóth Dezső, megyei főügyész,
Dr. Tisza István, Biharmegye törvényhatósági bizottságának tagja, országgyűlési képviselő.

IV. AZ 18^{91/92} TANÉV TÖRTÉNETE.

Az idei tanév 1891. évi szeptember elején nyitattott meg, a szokott ünnepélyes módon szept. 15-én.

Reggel 9 órakor ftdő Dr. *Karsch Lollion*, theologiai tanár s akadémiai hitszónok, a premontrei templomban előre bocsatott »Veni Sancte« után énekes nagy misét mondott segédlettel, melynek végeztével a tanári kar s az akadémiai ifjúság a díszterembe vonult. A vendégek között voltak nagym. Dr. *Schlauch Lőrincz* nagyvárad i. sz. püspök, *Sal Ferencz* kir. tanácsos, polgármester, *Winterhalter Antal* apátkanonok, *Lakatos Károly* ny. tszéki bíró, *Gedeon Ferencz* ügyvéd, Dr. *Konrád Márk*, Dr. *Schweiger Rezső* püspöki titkár.

Dr. *Bozóky Alajos* igazgató a szószékre lépve, következő beszédet mondott:

Mélyen tisztelt tanári kar!

Szeretett akadémiai ifjúság!

Megint egy új tanév küszöbén állunk. Röpké pillanat ez is, mint ama számtalan, a mely már mögöttünk van. Alig enged bennünket, habár csak futólag is, feladatainkról elmélnedünk és már ez is a visszavonhatatlan multhoz tartozik. Pedig épen nem közömbös dolog, hogy mikép töltjük el a Teremtőtől ajándékképen nyert életünket; egy elnémíthatatlan belső szózat folytonosan azt sugja nekünk, hogy evvel a talentummal valamikor be kell számolnunk, miért is sem elpazarolnunk, sem holtan hevertetnünk nem szabad. Abban a nagy munkában, melyet az emberi nem tökéletesbedésének szoktunk nevezni, mindegyikünknek kijutott a maga része s ebből folyólag vannak kötelességeink a Mindenható, embertársaink és magunk iránt. A természet rendje hozza magával, hogy ezen kötelességek felismerésében az idősbekek a fiatalabbaknak utmutatói legyenek és hogy a fiatalabbak az idősbekek tanácsaira hallgassanak. Ime e pár szóban ki van fejezve mind a mi, tanáraik, mind Önöknek, a haza jövő reményének feladata.

Üdvözlöm tehát Önöket, a kiket ezen nemes czél hozott ide és őszinte szivből kívánom, hogy a kiképeztetésre szánt időt intézetünk falai között minél hasznosabban töltsék el, hogy az itt szerzendő tudományos ismeretek Önöknek megbízható utmutatóul szolgáljanak az életben, hogy a haza és polgártársaik iránti kötelességeik felől soha egy pillanatig se legyenek kétségben. és hogy mindig örömmel emlékezzenek vissza itteni tanulói éveikre, melyekben magokat a komoly életre előkészítették.

Törekedjenek mindenben az elérhető legmagasabb tőkélyre, ne álljanak meg féluton, ne riadjanak vissza az eléjük tornyosuló nehézségektől, ne veszítsék el a küzdelemben szükséges lelki bátorságukat és ne térjenek le soha hajszálnyit se a becsület útjáról. Csak így számíthatnak arra, hogy fáradságukat siker fogja koronázni és hogy valóban hasznos tagjai lesznek a társadalomnak.

A tudományos pálya szép és magasztos, de nem műkedvelőknek való, a kik csak időtöltésnek nézik azt. A ki erre a pályára szánja magát, annak hévvel és lelkesedéssel kell azt felkarolnia, mert ez a pálya is egész embert kíván.

Csak úgy futólag belekóstolni nem ér semmit, hanem alaposan kell magát beletalálni. A féltudós csak áltudós és nem hogy hasznára, sőt inkább kárára válik az emberiségnek, mert ezekből a féltudósokból kerülnek ki a legveszedelmesebb proletárok, a pályátévesztett existenciák, akik a helyett, hogy becsületos munkával keresnék mindennapi kenyerüket, meg nem emésztett tanaik- és jelszavaikkal elégedetlenséget szítanak és az által, hogy az értelmellen tömeget félrevezetik, a hazát a természetes fejlődés útján csak feltartóztatják.

Mint mindenben, úgy itt is a szigorú köteleességtudás a haladásnak legelső alapfeltétele. Köteleességtudás nélkül nincs kitartás, kitartás nélkül nem lehet célhoz jutni, a ki pedig nem képes célhoz jutni, annak egész élete céltalan.

Meg vagyok győződve, hogy tanáraink minden kínálkozó alkalmat meg fognak ragadni, hogy Önöket mindenre, a mi szép, jó és nemes és a mit tudniok szükséges és hasznos, megtanítsák; másfelől abban sem kételkedem, hogy Önök tanáraink jó akaratu figyelmeztetéseit és intelmeit a legnagyobb készséggel követni fogják és mindenkép azon lesznek, hogy szülőiknek örömet szerezzenek, a nagyváradi kir. jogakadémia diszére és a hazának hasznára váljanak.

Az akadémiai magukviséletét illő szabályokat olvassák el az intézetbe történt belépésök alkalmával átvett fegyelmi szabályokban, ezekre tehát nem terjeszkedem ki bővebben.

Arról vélem Önöket biztosíthatni, hogy a bírói, ügyvédi és közigazgatási pályára kvalifikáló jogi államvizsgálatot, minden valószínűséggel, már itt Nagyváradon fogják letehetni.

Azért most csak annak a mi bevett szokásunknak akarok hódolni, hogy komoly munkálkodásunkat valamely a jog- és államtudományok köréből vett kérdés fejtegetésével kezdjük meg. A tárgy, melyet választottam, a mindennapi életből van merítve és épen napjainkban komolyan foglalkoztatja a jogász-köröket:

A részletügyletekről.

I.

A polgárok magánügyeinek törvényes szabályozása körül, hogy az minél találóbb s a közérdeknek minél megfelelőbb legyen, két ellentétes irány küzd egymással. Az egyik abból indul ki, hogy az állam minél kevesebbet avatkozzék a polgárok magánügyeibe, hadd intézzék el magok ezeket legjobb belátásuk szerint, az állam pedig szorítkozzék arra, hogy a szabad fejlődés útjában álló akadályokat elhárítsa, de ne kívánja a létért való küzdelemben egymásba ütköző érdekeket hatalomszavával kiegyenliteni, »szabad verseny«, »természetes fejlődés«, »semmiféle állami gyámkodás«, azok a tetszetős jelszavak, melyeket ez irány követői hangoztatnak. A másik irányelv szerint ellenben az államra nézve nem lehet teljesen közömbös dolog, hogy mikép intézik el a polgárok magánügyeiket, mert az az ezer meg ezer szál, mely a társadalmat összetartja, nemcsak az egyeseket érdekli, hanem az összeséget is érinti, egészséges társadalmi élet csak ott léktethet, a hol az egyesek, minden jogtalanság, a mások általi kizsákmányoltatás ellen lehetőleg biztosíthatnak, a mi nem képzelhető anélkül, hogy az állam a visszaéléseket tőle telhetőleg meg ne gátolná, ugyanebből a célból a magánforgalmat közkötelező szabályok közé ne szorítaná, ezeknek önkényű áthágását meg ne torolná, s azonfölül a szegényebb néposztályt különös oltalmába ne venné s ezen a réven persze sok tekintetben a magánéletbe is bele ne avatkoznék. Az ellentábor az államnak atyáskodó gondoskodását perhorrescálja s különösen azt a törekvését, melynél fogva a szegényebb néposztályokat, a kisiparosokat, a munkásokat véd-szárnyai alá veszi, »socialis olajcseppeknek« szereti gunyolni, melyekkel tulajdonképen csak a tengelyeket akarja megkenni, hogy meg ne tüzesedjenek és az egész szekeret lángba ne borítsák. Az igazság a középen fekszik, sem a fékvesztett verseny, sem a mindenbe való beavatkozás nem vezet célra. Nehézséget csak ama határvonal megállapítása okoz, hogy hol kezdődjék és hol szünjék meg az állami beavatkozás, de ez a nehézség nem egyértelmű a lehetetlenséggel. Csaknem ujjal lehet rámutatni, hogy mit tart az általános jogérzület igazságnak, ezen zsinormérték alá nem sülyedhet a törvényhozás, a mit pedig föléje emelkedve alkotni jónak lát, az tisztán a bonyolultabb, egyszerű ember által fel nem fogható életviszonyok szabályozása végett történik. Az általános zsinormértéken belül szabad a verseny; de azon kívül nagyon is helyén van a törvényhozás

beavatkozása, mely nélkül az igazság csak vajmi ritkán fogna megvalósulni.

A jogszabályoknak mindenek előtt olyanoknak kell lenniök, hogy az alapjukul szolgáló életviszony természetének lehetőleg megfeleljenek. Minthogy pedig az életviszonyok előbb alakulnak meg és csak ezekből szűrődnek le idővel a jogszabályok, annál fogva nem lehet csodálkoznunk, ha a fejlődés olykor-olykor nem tart egészen lépést az étellel, melynek igényeit mind a mellett ki kell elégíteni.

Ime ilyen kérdés tárgyát képezik a részletügyletek is.

»Részletfizetésre« ez a szó kísért bennünket mindenütt, ajkán hordja a kisiparos, a nagykereskedő, a bankár, a gyáros, a szegény varrónő; ezer meg ezer változatban ötlük szemünkbe, a midőn hirdlapot veszünk kezünkbe, utcasarkokon rítkó színű papírra nyomtatott nagy betűs falragaszok hirdetik, a kávéházak, vendéglők, vasuti várótermek, utazó kocsik, gőzhajók mind tele vannak efféle hirdetésekkel, melyekben a nagy közönség felszólítatik, hogy ezt vagy azt a cikket itt és ott, ilyen meg amolyan előnyös feltételek mellett vegye meg részletfizetésre és a világért el ne mulasztja a kedvező alkalmat. Ha nem ülne fel naponkint annyi ember, gyakran még a legkomolyabb is, ezeknek a hirdetéseknek, bizonyára nem akadna senki sem, aki a nagy közönséget ilyesfélekkel csábítgassa, de éppen a rendkívüli »siker« oka annak, hogy ezen »ma már nem szokatlan uton« oly sokan szerencsét próbálnak.

Ez a kérdés koránt sem olyan egyszerű, mint a milyennek első tekintetre látszik. A hogy annak idején a kamatláb korlátlaná tétele nem csak meg nem szüntette az uzsorát és nem vonta maga után a tőke olcsóságát a nagy tömegre nézve, hanem ép ellenkezőleg hallatlan mértékben megdrágította, a minek következtében a közvélemény a kamatlábnak újhól való törvényes szabályozását követelte: ép oly kevéssé mutatkozott áldásosnak ama korlátlanág sem, mely idáig a részletügyletek tekintetében tapasztalható; az emberi fufang éppen a jogi formákba kapaszkodva oly hallatlan visszaéléseket eredményezett, melyek hajszálnyit sem különböznek attól, a mit nem csak a közvélemény, hanem a jog is »csalásnak« mond és a mi ugyanezért nem oltalmazandó, hanem üldözendő cselekményt képez. Az adás-vevésnek magában véve egyszerű jogképlete mindenféle toldalék, kikötés, záradék hozzácsatolása által sajátságos jogtermészetéből a felismerhetetlenségig kiforgattatott, ugy hogy sok ember a részletügylet igazi jogtermészete iránt nem is képes eligazodni, a mi elég világosan bizonyítja, hogy itt egy tüzetes törvényhozási szabályozást igénylő jogintézményről van szó,

habár azt lényegileg véve az adás-vevés alá tartozónak kell is tekintenünk.

Ma már csaknem mindent, a minek forgalmi értéke van, részletfizetésre kínálnak és vesznek az emberek: butorokat, gépeket, zongorákat, czimbalmokat, ékszereket, zsebórákat, olajfestésű vagy nyomású képeket, veloczipédeket, sorsjegyeket, sőt igérvényeket is.

Tagadhatatlan, hogy a részletügyletek valameddig a bona fides határait tul nem lépik, mindkét félre nézve előnyösek. A *vevőre* nézve nem csekély jótétemény, ha bizonyos értékes tárgyakat, melyekre szüksége van, hamarabb szerezhethet be, sem mint azoknak az árát előteremteni képes volna; főleg áll ez abban az esetben, midőn a vevőnek azokra a tárgyakra kenyérkereseténél szüksége van, mely, ha rögtön juthat azoknak birtokába, jelentékenyen fokozódik pl. midőn valamely iparos, varrónő vesz részletfizetésre egy a mindennapi kenyérkeresetéhez szükséges gépet, melyet maga a gép segít neki lassankint kifizetni. Így olcsóbban jut a szükséges eszközökhöz, mintha az egész vételért uzorás kamatokra egyszerre lenne kénytelen felvenni, hogy egyszerre lefizethesse. A részletek pontos megfizetésének kötelezettsége pedig a vevőt itakarékossághoz szoktatja, sőt arra kényszeríti is, nehogy a nagynehezen elért előnyt ismét elveszítse. Még nagyobb előnnyel járnak a részletügyletek az *eladókra* nézve, kiknek épen a lassankint törlesztő vevőiktől van legnagyobb hasznuk, mert épen ezek azok, a kiknek az ő czikkeikre szükségük van, melyeket azonban egyszerre kifizetni képtelenek, bizonyos iparágak épen a részletügyletnek köszönhetik felvirágzásukat pl. varró, mosó, gazdasági gépek, zongorák gyártása.

Másfelől azonban a részletügyletek sok bajt is okoznak. Ama könnyűség, melylyel részletügylet útján oly dolgok birtokába juthatni, melyeknek árát nem kell rögtön lefizetni, nagyban akadályozza a készpénzzel vásárlásokat, könnyelmű embereket mindenféle bár kívánatos, de nélkülözhető dolgok szükségtelen vásárlására s oly kötelezettségek felvállalására csábít, melyekről épen nem bizonyosak, vajjon azokat annak idején teljesíteni képesek lesznek-e? Mi szüksége van egy szegény embernek aranyórára, drága köves pecsétgyűrűre, aranykeretű olajnyomású képekre, értékpapírokra, a melyeknek igazi értékét még felfogni sem bírja, de melyeket bőbeszédű ügynökök léptenyomon rásózni iparkodnak, a mint ők mondják »nevelésesen potom áron« gyakran akképen, hogy az első részletet nagylelkűen »odaajándékozzák« persze saját provisiojukból, mely összes keresményöket képezi és annál nagyobb, minél több ilyen ügyletet kötniök sikerül. Itt kínálkozik legtöbb alkalom, épen a

vagyontalan néposztály könnyelműségének és tapasztalatlanságának kizsákmányolására az árak aránytalan felcsigázása által, habár kétségtelen, hogy a részletügyletnél a magasabb árt a hitelezett vételár időközi kamatai, a nagyobb költségek s az árucikk esetleges elvesztésének veszedelme annak teljes lefizetése előtt indokolttá teszik. De ez még nem minden, hanem az egyik baj szüli a másikat. Az eladó a vevőnek hitelszükségletét nagyon gyakran ennek kizsákmányolására használja fel, a vevő pedig nem törődve a jövővel, annál hajlandóbb aránytalan árba belenyugodni, minél hosszabb időre nyújtatnak ki a részletek. Ha azután a vevő a fizetési részleteket be nem tartja, az eladó, a ki rendesen az utóbbi részlet lefizetésénél fenn szokta tartani tulajdonjogát, nem csak az eladott dolgot veszi vissza, de a már teljesített részletfizetéseket is megtartja, habár a vételár ezekkel a részletekkel csaknem teljesen le volt fizetve. A vevők ugyanis igen gyakran tulbecsülik vagyoni helyzetüket és valódi szükségleteiket és oly kötelezettségeket vállalnak magokra, melyeknek nem képesek megfelelni; ha azután a fizetési határidők elérkeznek, szorultságokban a részletfizetésre megvett tárgyakat, melyeknek tulajdona ez idő szerint még az eladót illeti, elszakasztják, eladják, vagy elzalogosítják, csakhogy a pillanatnyi zavarból meneküljenek és a lejárt részletet megfizethessék. Akárhány adós csak azért vesz részletügylet útján butorokat, hogy hitelezői ne találjanak ő nála, a mit foglalhatnának, ezt pedig akként éri el, hogy a vételárt soha sem fizeti le teljesen, hanem az utolsó részletekre meghosszabbítást kér, vagy pedig a butorokat az eladóval visszavéteti, és ezt az eljárást szüntelenül újra kezdi, úgy, hogy saját hitelezői soha sem férközhetnek a holmijához, másfelől persze ugyanezen módon elszegényedett emberek lassankint ismét egy tűrhető otthonra tehetnek szert, mert nem kell a folytonos zaklatástól tartaniok.

A részletügyletek aggályos voltát leginkább az eladók által kikötött szokott aprólékos feltételekből láthatni. Ritkán hiányzik a szerződésben ama záradék, mely az eladót felhatalmazza, hogy egyetlen részletfizetés elmulasztása esetében az eladott tárgyat visszaveheti és a már teljesített részletfizetéseket is megtarthatja. Ez egy igen súlyos feltétel, mert a már teljesített részletfizetések legtöbbszörre jóval meghaladják azt az előnyt, melyben a vevő a tárgynak ideiglenes használata által részesült és így az eladó nyilván a vevő rovására meggazdagodik. Ezt a méltánytalanságot el lehet kerülni, ha az eladó csupán arra jogosítatná fel, hogy a dolgot csak a vételár még fizetetlen részének teljes fedezése céljából elárvereztethesse, vagy ha legalább arra köteleztetné, hogy a kapott részletfizetéseket, a mennyiben ezek a beállott értékesökkenést és a dolog időköz-

beni használatáért igényelhető megtérítést meghaladják, a vevőnek visszafizetni tartozzék. A dolog időközbeni használatáért járó megtérítés mértéke egyszerűen a vételárnak törvényes kamatlába lehetne, mely mellett az eladó, miután a részletügyletben megállapított vételár amugy is a dolog igazi értékénél nagyobb szokott lenni, alig szenvedne rövidséget, a beállott értékcsökkenés pedig legegyszerűbben a dolognak elárvereztetése által állapítható meg, csak így biztosítható az eladónak jogos igénye a kikötött teljes vételárra. Az eladónak meg kell tehát adni azt a jogot, hogy a dolgot a hátralékos vételár és kamatainak fedezése végett elárvereztethesse. Csak így egyenlíthetők ki a kölcsönös érdekek. A vevő nem panaszkodhatnék, a miért a megvett dolgot, melyet nem fizetett meg a kikötött módon, ki kell adnia, hogy a befolyandó összegből a vételárnak még hátralevő része fedeztessék, sőt megmarad a lehetőség, hogy a hátralék utólagos lefizetése, vagy az árverésen való megvétele által a dolgot a maga számára megmenthesse. De az eladó is minden jogos igénye tekintetében ki volna elégitve, mert megmarad a kikötött vételárra való teljes igénye és megtartja biztosítékképpen az eladott dolog tulajdonát, a beállott értékcsökkenésért pedig a vevőtől megfelelő kárpótlást kapna, mert a mennyivel az értékcsökkenés az árverésnél elérhető vételárt szállítja, ugyanannyival emelkedik az eladónak a vevő elleni igénye az eredeti követelés alapján. Az eladó a vevővel szemben zálogzerői jogot nyer, a melynek ámbár nem valóságos zálogjog, (mert mai nap ingó dologon való jelzálog nem létezik), hasonló hatásai vannak, mint a zálogjognak, visszaveszi az eladott dolgot és eladatja tulajdonjogánál fogva, ha pedig a vevőt azonfölül még a teljesített részletfizetések megtartása által a dolog értékének csökkenése miatt is igénybe venni akarja, a visszavett dolog értékének csökkenése csak árverés útján legyen megállapítható. Erre analog intézkedést találunk a kereskedelmi jogban, mely egy még át nem vett áru eladóját a vevő késedelme esetén felhatalmazza, hogy az árut a vevő számlájára és előleges értesítése mellett közárverésen eladhatja. (v. ö. a magy. keresked. tkv. 351. §-át.)

Gyakran azt is kikötik az eladók, hogy bármikor a vevők lakásán megjelenhessenek oly czélból, hogy a részletfizetésre megvásárolt tárgyakat megtekinthessék s ha jónak látják, minden birói beavatkozás nélkül onnan elvihessék a nélkül, hogy ezen cselekmény a lakásjog megsértése gyanánt volna tekinthető. Ez nem egyéb, mint a törvények által tiltott önszegélynek szerződés által biztosítása. Ámde már a római jog azt tartotta, hogy a mindenkit feltétlenül kötelező törvény, az u. n. *ius publicum privatorum pactis mutari nequit* és hogy minden, *quod*

in fraudem legis történik, úgy tekintendő, mintha egyenesen contra legem követtetett volna el. Valóban furcsa is volna, ha ilyen sarkalatos törvényes határozmányt, minő az önszegély tilalma, evvel ellenkező szerződés által ki lehetne játszani.

Ki szokták továbbá kötni, hogy a vevő magát az eladó illetékes bíróságának alávesse. Ámbár ezen kikötés se nem törvényellenes (mert az *actor forum rei sequitur*-féle szabály nem *praeceptiv*, hanem csupán *dispositiv*), se nem erkölestelen, nagyon súlyossá válhatik különösen szegény emberre nézve, ha csakugyan perre kerül a dolog, mert a per költségeit tetemesen megdrágítja az a körülmény, hogy a felperes lakhelyére kénytelen utazni és az ottani bíróság előtt perelni. Pedig leginkább a szegények szorulnak ebben is hathatós oltalomra.

Igen gyakori kikötések továbbá, hogy a vevő a megvett tárgyak hiányos minősége alapján tehető mindennemű kifogásról lemond, hogy a vevő minden lakásváltozásról, vagy harmadik személyek által ő ellene intézett foglalásról az eladót tüstént értesíteni s az eladó által netalán támasztandó igényper, valamint a tárgyak elszállításának költségeit viselni tartozik; hogy az ügynök által tett különös ígéretek az eladót nem kötelezik csupa olyan kikötések, melyek egyedül a vevőt sújtják, míg az eladó hátrányára csak nagy ritkán találhatók ilyesféle megállapodások, pl. hogy az eladó az eladott gépet, melyért bizonyos időre jótállást vállalt, ha hibásnak bizonyul, más géppel kicserélni tartozik.

Ugyancsak a vevő hátrányára szolgál, hogy a kereskedelmi törvény értelmében, még az u. n. egyoldalu kereskedelmi ügyleteknél is, midőn t. i. kereskedő nem-kereskedővel köt ilyen részletügyletet (tehát az esetek tulnyomó többségében) a kötbér összege semmiféle korlátolásnak alávetve nincs (v. ö. a magy. kereskedelmi törvény 273. §-át), a felén tul való sérelemről (*laesio enormis*) pedig szó sem lehet (v. ö. a magy. kereskedelmi törv. 280. §-át). Már pedig a szegényebb néposztálynál, melyhez a részletfizetésre vásárló vevők legnagyobb része tartozik, ritkán észlelhető ama szélesebb körültretekintés, tájékozottság és gyakorlottság az üzleti dolgok körül, melyet a kereskedelmi törvény feltételez.

Végül nem lehet szemet hunyni azon sajnos tapasztalás fölött sem, hogy azok a büntető ítéletek, melyek által a vevők majd sikkasztás, majd csalás miatt elmarasztaltatnak, nem csak a vádlottakra nézve végzetesek, hanem a népre is kedvezőtlen hatást gyakorolnak, mert a nép szemeiben többnyire épen az elmarasztalt tűnik fel kevésbé vétkes félnek, a mi épen nem alkalmas arra, hogy a törvény tisztelete megszilárdíttassék.

Látni való tehát, hogy itt oly bajok forognak fenn, melyeknek törvény útján leendő orvoslása elkerülhetetlenül szükséges. Az orvoslást pedig nem a részletügyletek eltörlése vagy eltiltása, hanem a visszaélések megelőzése vagy megtorlása által kell eszközölnünk.

II.

Mindenek előtt szükséges, hogy a részletügyletek jogtermezete minden kétséget eloszlató módon szabatosan meghatározottassék. Nem helyes, hogy majd adás-vevésnek, majd bérlésnek tekintik őket és ezen bizonytalanságnál fogva majd az egyik, majd a másik jogintézmény körül fennálló elveket alkalmazzák reájuk, holott a jogrend azt követeli, hogy a mindennapi életben oly gyakran előforduló jogügylet mindenkire nézve egyformán legyen szabályozva, és hogy azt a feleknek semmiféle különös megállapodása a maga természetéből ki ne forgathassa. Ugyanazért kimondandó volna, »hogy minden szerződés, mely ingó dolgok tulajdonának, habár csak részletfizetés mellett leendő megszerzését célozza, vagy eredményezi, a felek által használt kifejezésre való tekintet nélkül adás-vevés«. Ez mindjárt lehetlenné fogja tenni, hogy a részletügylet kibérlési szerződés alakjába burkoltassék, noha a felek igazi szándéka adás-vevésre van irányozva. Az eladók ugyanis azért szeretnek a kibérléshez folyamodni, mert általa jobban látják érdekeiket biztosítva, mintha a tulajdonjog szokásos fenntartásával akár felfüggesztő, akár felbontó feltétel alatt adás-vevési szerződést kötnének, mert ha az állítólagos kibérlő (tulajdonképen pedig vevő) csak egyetlen lejárt »bérrezzlettel«¹ hátralékban van, legott teljesen ki van szolgáltatva a bérbeadónak (értsd eladónak), a mennyiben nem csak a már teljesített részletfizetéseket elveszti, hanem a még kint lévőköt is utólagosan lefizetni, sőt az állítólagos bérbeadónak, a ki tőle a dolgot visszaveszi, még ennek értékcsökkenéséért is kárpótlást adni tartozik; de ép ebben rejlik a veszedelem a vevőkre nézve, mely ellen csak ugy oltalmazhatók meg, ha reájuk nem (a különben sem szándéklott) bérlés, hanem (az igazi akaratuknak megfelelő) adás-vevés szabályai lenek alkalmazást.

Az eladók érdeke eléggé biztosíthatnék az által, hogy kimondatnék, hogy arra az esetre, ha a vevők a kikötött részleteket pontosan lefizetni elmulasztanák, a szerződéstől visszaléphetessenek, midőn egyszersmind az eladott dolog tulajdona, mely egyébiránt csak az utolsó részlet lefizetésével menne át a vevőkre (pactum reservati domini) reájuk (t. i. az eladókra) ismét visszaszálljon, helyesebben mondva továbbra is náluk maradjon.

A tulajdon fenntartása a zálogjoghoz hasonló hatálylyal volna felruházandó t. i. olyképen, hogy az nem gátolná ugyan a felülfoglalást, de igenis a dolognak elvitelét és eladását, mielőtt az, a ki részletügylet mellett adta el az adósnak a dolgot, a maga követelése tekintetében teljesen kielégítettettné volna. Minden kétség eloszlatása végett a részletfizetésre eladott tárgyaknak ezen minősége a hatóság közbejöttével (pl. a bírósági végrehajtó által) bizonyos jeggyel volna ellátandó.

Annak elrendelése, hogy értékpapírok, részvények, sorsjegyek és fényüzési tárgyak, melyekre a vevőnek egyéni körülményei szerint egyáltalában semmi szüksége sincs, *ne* legyenek részletfizetésre eladhatók, ámbár főképp *ezek* a cikkek szolgáltatnak legtöbb alkalmat a tapasztalatlanok rászedésére, bajosan vihető keresztül. A részletügyletekről intézkedő 1883: 31. t. cikkünk is feltétlenül csak a többféle értékpapír eladásának *egy* okiratba összefoglalását vagy egyéb tárgyakkal *együttes* eladását, vagy értékpapíroknak összekötését *sorsjegyek* nyereség kilátásával, vagy bármely más jogügylettel, vagy pusztán sorsjegyek *nyereség kilátásának* (igérvényeknek, promesseknek) részletfizetés mellett eladását tiltja meg (id. törv. 3. §.), ellenben a közforgalom tárgyát képező értékpapíroknak eladását részletfizetés mellett *»bár bizonyos korlátozások«* között általában véve megengedi és csupán az utazó ügynökök általi eladást (u. o. 11. §.), valamint a részletügyletnek *váltóval* biztosítását tiltja meg (u. o. 4. §.). Azt azonban igenis *el* lehetne rendelni, hogy ilyen esetekben *ne* köthesse ki az eladó az eladott dolgok tulajdonának reá leendő visszaszállását.

Bármely részletügylet csak *akkor* legyen érvényes, ha írásban *két* egyenlő példányban állittatik ki, melyek közül az egyik az eladó, a másik a vevő kezei között legyen; a szerződésben pedig minden feltétel avagy kikötés pontosan kiteendő, és semmiféle megállapodás, mely a részletügyleteket szabályozó törvénybe ütközik, vagy a mely által a vevő kedvezőtlenebb helyzetbe sodortatnék, mint a minőt részére a törvény biztosít, a szerződésbe fel nem vehető.

A vevőnek meg kell engedni, hogy felvállalt kötelezettségét a kikötött idő lejárta *előtt* is teljesíthesse, a midőn az eladótól megfelelő kamatmegtérítést követelhet, szintugy, hogy a dolog piaczi árának vagyis közönséges értékének egy ötödét (20 %-ot) meg nem haladó bánatpénz, valamint a netaláni késedelme, vagy a dolog elszállítása által okozott költségeknek megtérítése mellett a részletügylettől visszaléphessen.

Midőn az eladó a szerződésben részére biztosított visszavételi jogát érvényesíteni kívánja, ez csak oly módon volna megengedendő, hogy az eladó vagy a már kapott részletfizeté-

seket a vevőnek visszafizetni, vagy a dolgot a vételár és ennek törvényes kamatai fedezése céljából közárverésen eladatni tartozzék. Ha az eladó a befolyt összegből a már kapott részletfizetések hozzászámításával teljes fedezetet nyert, a netaláni fölösleget (ugy miként a zálog eladása esetében) a vevőnek visszaadni s illetőleg átengedni köteles legyen, ellenkező esetben viszont a vevő az eladónak a fedezetet nem nyert összegre nézve továbbra is lekötelezve maradjon. Ha pedig több dolog együttesen adatott volna el, (pl. egy egész lakberendezés, boltfelszerelés) és az eladó a tárgyak egy részének elárvereztetése útján teljes kielégítést nyert, köteleztessék arra, hogy a többi tárgyak tulajdonát legott a vevőnek engedje át, mert különben az eladó szemlélatomást a vevő rovására meggazdagodnék. Igazán vérlázító dolog lehet, a mit a nagyvárosokban bizonyos „áruházak” művelnek; egyetlen szerződésbe foglalnak egy egész butorberendezést s az egyes darabok összes árát akként biztosítják maguknak, hogy egyetlen, talán épen az utolsó, részletfizetésének elmulasztása esetén a vevő az összes butorzat tulajdonát kockáztatja. Az ilyen eljárás se nem igazságos, se nem méltányos és csupán arra való, hogy a nép kebelében a törvény iránti tiszteletet megingasson.

Egyáltalában tilalmazandó volna minden olyan kikötésnek a részletügyletről szóló szerződésbe való fölvétele, a mely nyilván a vevőnek zaklatását célozza, u. m. egy különös bírói illetőség, azon jog, hogy az eladó bármikor a vevő lakására mehessen abból a célból, hogy a neki eladott tárgyakat elvitethesse, vagy olyféle megállapodás, hogy a vevő bizonyos körülmények között birságot legyen köteles fizetni, vagy hogy felelős legyen azokért a költségekért, melyek az eladó és harmadik személyek között az eladott dolgok tulajdona, vagy birtoka fölött támadható perlekedésekből származhatnak. Az ilyen kikötések, habár azokba a vevő beleegyezett volna is, feltétlenül érvényteleneknek nyilvánítandók.

Kimondandó volna továbbá, hogy akkor, midőn kereskedő nem-kereskedővel köt részletügyletet, a szerződés nem a kereskedelmi, hanem a közönséges magánjog elvei szerinti kellendő meg. a kereskedelmi törvény elvei pedig csak az u. n. kétoldalu kereskedelmi ügyleteknél jöhessenek alkalmazásba.

Nagyon célszerű volna, ha a vevők kizsákmányolását célzó részletügyletek is uzsoravétségnek minősítettének. Midőn a mi 1883: 25. t. cikkünk 1. §-a azt mondja, hogy „a ki másnak szorultságát, könnyelműségét, vagy tapasztalatlanságát felhasználva, olyan kikötések mellett hitelez, vagy ad fizetési halasztást, melyek a neki, vagy egy harmadiknak engedett tulajdonságos mérvű vagyoni előnyök által az adósnak vagy a kezesnek

anyagi romlását előidézni vagy fokozni alkalmasak, vagy olyan mérvűek, hogy az eset körülményeihez képest a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás között szembeötlő aránytalanság mutatkozik: az uzsora vétségét követi el és egy hónaptól hat hónapig terjedhető fogházzal és száz forinttól kétezer forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő, önkénytelenül is rájövünk, hogy a törvény itt egy magasabb jogelvnek csupán egyik esetét tartja szemel előtt, holott nem csak a kölcsönből, hanem az adás-vevésből eredő hitelezés is ugyanezen szempont alá esik. Minden szorultság ugyananis bizonyos szükséglet által idéztetik elő, melyet a megszorult ember a hitel igénybevételével iparkodik kielégíteni. Ha már most ezen szükséglet valamely használati tárgy beszerzésének kényszerűségében áll, a mint ezt kivált a szegényebb néposztályoknál gyakran tapasztaljuk, bizonyára senki sem tagadhatja, hogy a szorultság ezen esete ép úgy kizsákmányolható, mint bármely más hitelszükséglet, sőt még jobban is, mert hiszen ebben az esetben maga a hitelező szolgáltatja a vevőnek a beszerzendő tárgyat s így az adóson kétszeresen nyerészkedhetik. A kizsákmányolás ép ezen a téren sokkal gyűlöletesebbnek tűnik fel és annál károsabban hat, mert főképp olyan néposztályokat sujt, melyek legkevésbé képesek a visszaélések ellen sikerrel védekezni és éppen ezért szorultnak leginkább a törvény oltalmára; a kizsákmányolás itt annál veszedelmesebb, mert a hitel megtérítése túl magas árral elpalástoltatik. Igaz, hogy a hitel és a dolog értékének megtérítése a részletügyleteknél egymásba folynak és egymástól alig különböztethetők meg, de azért a hitel megtérítése, vagy más szóval a hitel ára, még is kipuhatólható, t. i. abban a különbözetben áll az, mely a dolognak részletfizetési és készpénzbeli ára között mutatkozik; ha pl. valaki egy pár butor darabot részletügylet útján 120 frtért vesz egy év alatt leendő törlesztés kötelezettsége mellett, holott ugyanazokat a butorokat azonnali készpénz fizetés mellett 100 frtért kaphatná, 20 frtjába kerül a vevőnek az eladótól nyert hitel, ebben az esetben tehát 20%-ába. Ugyanezért, de még egyéb okokból is az eladók arra volnának köteleztetendők, hogy a részletügyleti szerződésben a részleteken kívül az eladott dolgoknak készpénzbeli árát is kitegyék, hadd lássa meg a vevő világosan, hogy miféle vásárba bocsátkozik. A különbözet helyességét az biztosítaná leginkább, hogy a dolog visszaadása esetén csak az a különbözet térítették meg, az eladók pedig saját érdekében óvakodnának attól, hogy a készpénzbeli árt túl magasra tegyék. Nézetem szerint az 1883: 25. t. cz. 1. §-a minden aggály nélkül terjeszthető ki a részletügyletekre is, mert ubi eadem legis ratio, ibi eadem legis dispositio.

Végül elkerülhetetlenül szükséges a részletfizetésre való eladással iparszerűleg foglalkozó vállalatokat az u. n. áruházakat, bazárokat bizonyos ellenőrzés alá helyezni, ép úgy, mint a hogy a magánzálogintézetek is hatósági ellenőrzés alatt állanak. Névszerint senkinek se legyen szabad hatósági engedély nélkül részletfizetésre való eladással iparszerűleg foglalkozni; ennyiben tehát a mi 1884: 17. cikkünk 10. §-a, mely csak a zsbáruskodást említi az engedélyhez kötött iparágak között, kiegészítendő volna. Az engedélyesek ne »dolgozhassanak« magasabb kamatra, mint a mennyi a magánzálogintézeteknek meg van engedve, még pedig az uzsoravétségre szabott büntetés terhe alatt. A részletügyletekről pontos könyvek vezetendők, a vevőknek pedig a szerződésnek egyik példánya, melynek nem szabad semmiféle tilos feltételeket és kikötéseket tartalmaznia, mulhatatlanul kézbesítendő. Ajánlatos volna, ha a különben is nyomtatott szerződés hátlapjára vagy aljára a részletügyleteket szabályozó leglényegesebb törvényes határozmányok tartalma, vagy a mennyiben a részletügyletekről egy külön törvény alkottatnék, ezen törvény egész szövege lenyomatnék, mint a hogy a cselédkönyvekben is a cselédtörvény egész terjedelmében le van nyomtatva, hogy a jogi ismeretekben kevésbbé jártas közönség is magát kellőkép tájékoztathassa.

Azon gyakori visszaélések megelőzése végett, melyeket az utazó ügynökök szoktak elkövetni, ajánlatos volna kimondani, hogy csak oly egyének jogosítvák ügynökkékként működni, a kik ebbeli minőségüket hatósági bizonyítvánnyal igazolják és hogy az illető vállalat s illetőleg ennek tulajdonosa az általa alkalmazott ügynökök cselekményeiért, melyeket ezek amazok nevében az üzlet körébe tartozó viszonyok között véghezvittek, a vevőkkel szemben felelősek legyenek. Ezen rendszabály a vállalat tulajdonosát bizonyára óvatosságra fogja inteni az alkalmazandó ügynökök megválogatásában, a közönség pedig nem lesz annyira kitéve az utazó ügynökök tolakodásának és ravasz fondorlataiknak.

Az idei német jogászgtyülés is napirendre tűzte a részletügyletek körül tapasztalható visszaélések mimódoni orvoslását. Az ebben a kérdésben véleményadásra fölkért szakférfiak véleményeikben az itt fejtegetett nézeteknek megfelelő javaslatokat terjesztettek elő.

Hogy a magyar törvényhozásnak is ki kellend erre a kérdésre terjeszteni figyelmét, semmi kétséget nem szenved, hiszen már is nagyon el vagyunk árasztva részletügyletekkal. Nemcsak a főváros, hanem bécsi, csehországi, német, sőt angolországi czégek is szállítanak az ország különféle vidékeire czikkeket részletfizetésre, u. m. mosó, mángorló, varró és különféle gaz-

dasági gépeket, bútorokat, olajnyomású képeket, ékszereket, ruházati czikkeket, értékpapirokat stb. Van ugyan törvényünk a részletügyletekről, t. i. az 1883: 31. t. cz., de ez csak a közforgalom tárgyát képező értékpapiroknak részletfizetésre való eladását és vásárlását szabályozza, nem pedig azokat a részletügyleteket is, a melyekről jelen értekezésemben szólottam. És miután a fentebb javasolt rendszabályok között egyik legfontosabb az, hogy az eladók ne köthessenek ki a vevőktől különös birói illetőséget, hanem általános perjogi elvnel fogva az adós székhelyén lévő bíróság előtt legyenek kötelesek jogaikat érvényesíteni, annál fogva nagyon is szükséges, hogy a részletügyletekre vonatkozólag praecis szabályaink legyenek egyfelől azért, hogy a magyar állampolgárok minél hathatósabb oldalon részesüljenek, másfelől azért, hogy a külföldi hitelezők nyugodt lélekkel vihessék ügyöket a magyar bíróságok elé. Az u. n. nemzetközi magánjog lassankint olyan elveket fejleszt ki és érlel meg, melyektől reputatiójának kockáztatása nélkül egyetlen művelt nemzet sem tagadhatja meg elismerését, de mindig jobb, ha a nemzetek ezeket az egyes jogtételket és intézményeket saját nemzeti geniusokkal assimilálják, saját jogukba felveszik, saját törvényeikben szabályozzák, mint ha azoknak szabályozását merőben a szentesítés nélkül szűkölködő nemzetközi magánjog ingadozó elméletére, vagy egy-egy állami szerződés alapján fejlődő bizonytalan gyakorlatra bizzák. Az ujtásokkal nem kell ugyan sietni, nevezetesen olyan törvényeket, melyeknek alapfeltételei nálunk még teljesen hiányzanak, nem kell még hozni, de mihelyt az élet oly viszonyokat fejleszt, melyek idáig csak külföldön váltak be, most azonban nálunk is érezhető közszükségletet képeznek, nem szabad többé azoknak törvény útján leendő szabályozását késleltetni. Erre épen az újabb magyar törvényhozás több példát mutat; a postatakarékpénztárak, a közraktárak, a clearing-forgalom nálunk mind legújabb keletűek, holott külföldön már régebben virágoztak. Már itt az ideje, hogy a részletügyleteket is beleillesztsük saját hazai jogintézményeink sorába.

Ezzel a megnyitási ünnepély véget ért.

A tanári karra vonatkozólag a következő adatok említenők:

A törvénykezési eljárás, kereskedelmi és váltójog tanszéke még mindig üresedésben, lévén, ennek helyettesítése a lefolyt tanévben is a nm. vallás- és közoktatási m. kir. miniszter ur

1891. évi jun. 26-án 27601. sz. alatt kelt rendelete értelmében akként történt, hogy az ausztriai magánjogot Dr. Bozóky Alajos igazgató adta elő, míg Dr. Sipos Árpád ny. r. tanár a törvénykezési eljárás, kereskedelmi- és váltójog előadásával bízott meg.

Dr. Személy Kálmán ny. r. tanár a folyó évi febr. 1-én 2461. sz. a. kelt magas rendelettel f. évi márcz. 1-től a *harmadik* ötödévi fizetési pótlék élvezetébe léptettetett elő.

Dr. Karsch Lollion, akadémiai hitszónok a derecskei plébániára távozván, akadémiai hitszónokká Dr. Székely István theologiai tanár neveztetett ki.

A lefolyt évben a jogakademia résztvett 1891. septemb. 8-án a nagyváradai 37. számú József-főherceg-gyalogezred 100 éves jubileumi;

1891. sept. 10-én a helyheli koldus-ápoló mellett lévő gyermek menedékház új épületének felavató;

1891. sept. 20. a nagyváradai püspök nm. Dr. Schlauch Lőrincz által létesített óvónő-képző megnyitó ünnepélyén.

1891. évi sept. 22. következő tartalmu távirati üdvözlötet küldött méltóságos Kaczvinszky Victor praelatus úrhoz Jászóvárra :

Ötvenéves áldozári jubileuma alkalmából fogadja Méltóságod a nagyváradai kir. jogakademia legőszintébb szerencsekívánatait. Ad multos annos!

Dr. Bozóky Alajos,
kir. tanácsos, igazgató.

Erre az üdvözlötre a jubiláns szinténtén táviratilag ekkép válaszolt:

Nagyságos

Dr. Bozóky Alajos
kir. tanácsos, akadémiai igazgató urnak

Nagyváradon.

Azért a rendkívüli örömeért, melylyel a nagynevű váradai akademia mélyen tisztelt tanári kara csekélységemet alkalmi szíves üdvözlöte által kitüntette, szívem mélyéből fakadó hálás köszönetemet nyilvánítom.

Kaczvinszky Victor,
praelatus.

1891. évi október hó 4-én a tanári kar s az akadémiai ifjuság testületileg jelent meg a helybeli l. sz. székesegyházban

ő császári és apostoli kir. Felsege legmagasabb névnapja alkalmából tartott ünnepélyes hálaadó isteni tiszteleten.

Az új hercegprimást az akadémia a következő felirattal üdvözölte:

Főméltóságú Hercegprimás!

Kegyelmes Urunk!

Főméltóságodnak Magyarország Hercegprimásává történt kineveztetése alkalmából a nagyváradi kir. jogakadémia alulirott igazgatója és tanári kara is óhajtotta a legőszintébb szerencsekívánatait nyilvánítani.

A közlekedés, melyet Főméltóságodnak kineveztetése ezen ép oly fényes, mint fontos és felelősséggel terhes állásra ország-szerte keltett, bennünket annál bensőbb örömmel töltött el, mert apostoli királyunk fejedelmi kegye ezúttal oly férfiút ért, a ki hosszú évi tanári és irodalmi működése által szerezte ama kimagasló érdemeket, melyek őt egyházunk fejedelmévé avatták és hazánk legelső közjogi méltóságára emelték!

Adja a mindenható Isten, hogy Főméltóságod tündöklő erényeit a *trón*, az *egyház*, a *haza* és a *tudomány* javára erőben, egészségben és lankadatlan apostoli buzgósággal számtalan éven át áldásosan érvényesíthesse!

A legmélyebb hódolattal maradván

Nagyváradon 1891. évi nov. hó 10-én tartott kari tanácsülésünkből

Hercegségednek

alázatos szolgáló

(következnek az aláírások.)

Erre az üdvözlő felíratra a hercegprimás következőleg válaszolt:

Nagyságos Igazgató és Tanár Urak!

Őszinte rokonérzelmük irányában, a tanügy és irodalom egy szerény volt munkása irányában, mélyen meghatotta lelke-met. Érzem, hogy pályatársaim méltán elvárják tőlem, hogy eredeti hivatásommal ne szakítsak. Igérem is komolyan, hogy a ki voltam, az leszek ezentúl is.

Nagyságtok tudják legjobban új állásomnak közjogi fontosságát. Minden igyekezetemmel azon leszek, hogy állásomnak minden tekintetben megfeleljek Csekély erőmnél fogva bízva

bizom Nagyságtoknak közállapotaink javítására irányzott buzgó támogatásában, a mint viszont én is rajta leszek, hogy a békés jogi fejlődésnek részemről semmi útját ne állja.

Isten áldását esdve minden munkájokra maradtam

igaz hívők

Budapest, 1891. decz. hó 5-én

Vaszarj Kolos m. k.
érsek, hgprimás.

1891. évi decz. 9—17. napjain tartatott meg Budapesten a nm. vallás- és közoktatási m. kir. minister úr elnöklete alatt ama szaktanácskozmány, mely a kötelező jogtudorság helyébe léptetendő egységes elméleti államvizsgálat alapelveinek megbeszélése végett hivatott egybe*) és melyben a nagyváradi kir. jogakademiát Dr. Bozóky Alajos kir. tanácsos, igazgató képviselte.

1892. évi máj. 1-én a tanári kar az igazgató vezetése alatt mgos Rítoók Zsigmond ujonnan kinevezett kir. táblai elnök-nél, jun. 8-án pedig nm. br. Döry József főispánnál tiszteletgett abból az alkalomból, hogy ő Felsege a közszeretelben álló főispánt valóságos belső titkos tanácsossá kinevezni méltóztatott. Ugyancsak jun. 8-án jelen volt a jogakademia a koronázás 25. évfordulója alkalmából a helybeli l. sz. székesegyházban tartott ünnepélyes hálaadó isteni tiszteleten.

Ő felsége megkoronáztatásának 25. évfordulóját a nagyváradi kir. jogakademia f. évi junius 4-én különösen is megünnepelte. Reggel 9 órakor Dr. Székely István akadémiai hitszónok a prémontrei templomban Te-Deum-ot mondott segédlettel, az isteni tisztelet végeztével pedig a tanári kar, az akadémiai ifju-

*) Ebben a tanácskozmányban részt vettek: Dr. Berzeviczy Albert államtitkár, Dr. Markusovszky Lajos min. tanácsos, Leövey Sándor miniszti. osztálytanácsos, Dr. Boncz Ödön min. titkár és előadó, Dr. Szász Károly min. segédfogalmazó és jegyző, Pechata Endre igazságügyminiszteri osztálytanácsos, Széll Ignác belügymin. tanácsos, Dr. Halmosy Endre curiai bíró, Dr. Vavrik Béla ítélő táblai tanácselnök s a gyakorlati bírói vizsgálati bizottság elnöke, Dr. Rexa Pál, Dr. Nagy Dezső budapesti ügyvédek, Dr. Körösy Sándor és Dr. Horváth Ádám orsz. képviselők, Dr. Vécsey Tamás, Dr. Kautz Gyula, Dr. Hajnik Imre, Dr. Plósz Sándor, Dr. Pulszky Ágost, Dr. Lechner Ágost, Dr. Wlassics Gyula budapesti, Dr. Concha Győző és Dr. Groisz Gusztáv kolozsvári egyetemi tanárok, Dr. Bozóky Alajos nváradi, Dr. Eckmayer Ágost pozsonyi, Dr. Hubert János egri és Dr. Horváth Ödön eperjesi jogakadémiai igazgatók.

ság és a megjelent vendégek az akadémia dísztermébe vonultak. Ez alkalommal a lépcsőház délszaki növényekkel, Ő felségeik arczképei babérkoszorúval voltak fölékesítve. Dr. Bozóky Alajos igazgató a szószekre lépve, következő beszédet mondott:

Mélyen tisztelt tanári kar!

Szeretett akadémiai polgárok!

Kedves vendégeink!

A nagyváradi kir. jogakadémia fennállása óta mindig azon volt, hogy a reá bízott ifjuságot ne csak mindenféle szükséges és hasznos ismeretekre oktassa, hanem hazafias gondolkodás-módra is buzdítsa.

Ezen régi tradíciójához híven most is megragadta az alkalmat, hogy ugyanakkor, a midőn az egész ország egy szívvel és lélekkel készül ő császári és apostoli kir. Felsége megkoronáztatásának huszonötödik évfordulóját megülni, már előre figyelmeztesse Önöket, ifju barátim, ezen, nemzetünk történetében annyira kimagasló, momentum jelentőségére.

Hadd üljük meg mi is, bár szerényen, itt saját falaink között dicsőségesen uralkodó Első Ferencz József apostoli királyunk megkoronáztatásának huszonötödik évfordulóját.

Élénk emlékezetemben van, mert magam is szemtanuja voltam, az 1867. évi június 8-án az ország fővárosában végbe ment koronázás. Azonban, bármennyire óhajtanám, képtelennek érzem magamat arra, hogy méltó szavakba foglalva elmondjam Önöknek, mekkora lelkesedés szállotta meg akkor az egész nemzetet, milyen rajongással fogadta a törvényesen megkoronázott királyi párt és mily tüntetőleg kívánta egész Európa előtt bebizonyítani, hogy a magyar nemzet törhetlen hűsége és tántoríthatatlan ragaszkodása fejedelme iránt a felséges Habsburg-dynastia legerősebb támasza.

Szent István első apostoli királyunk koronája a magyar nemzet önállóságának, más államoktól való függetlenségének symboluma, alkotmányos szabadságunk legerősebb palladiuma, nemzeti létünknek megtestesült kifejezése, egész jövőnknek záloga, jogfolytonosságunknak sarkköve; a koronázás pedig nem üres szertartás, avagy puszta látványosság, hanem a legkomolyabb, legjelentősebb, legszentebb közjogi actus, frigykötés a nemzet és királya között, mely a kettőt elválaszthatatlanul összeforrasztja, őket jó és balszerencsében egymás sorsosaivá teszi, hatalmukat és tekintélyüket öregbíti, mind bel- mind küllelenségeiket lefegyverzi.

A koronázás közjogi jelentőségét a magyar közjog igen t. tanára fogja Önök előtt kifejtteni. Én csak arra akarok szorit-

kozni, hogy röviden megmagyarázzam, miért kelt épen Első Ferencz József ő felsége megkoronáztatásának huszonötödik évfordulója oly határtalan lelkesedést minden hazafi kebelében.

Már a régiek azt tartották, hogy a történelem az életnek a mestere. Ugyanezt kell mondanunk hazánk történelméről is. Nem is tudom elképzelni, hogy a nevelés, vonatkozzék az bármely irányra, bármely pályára, bármely élethivatásra, a történelem tanulságait nélkülözhetné. »Ha nem tudod, mi történt legyen, minek előtte születél, gyermek vagy!« mondá Virág Benedek, az igénytelen pálos-szerzetes, kit kortársai a nemzeti szellem tüzes ébresztőjének neveztek el, mert első volt, ki »Századai«-val felrázta a magyar nemzetet hosszú tespedéséből. Kétszeresen szükséges pedig a hazai történelem ismerete a jogásznak, a kinek feladata a jogrend megvédésében, a kulturális haladás biztosításában, a jogintézményeknek a nemzeti géniusz szellemében való továbbfejlesztésében áll. Azon ezredév alatt, mely feje fölött elviharzott, számtalan megpróbáltatás látogatta meg nemzetünket, akárhányszor jutottunk az örvény széléhez, melybe ha belesodortatunk, menthetetlenül odavesztünk volna. De az isteni gondviselés mindannyiszor megszánt bennünket és prófétákat támasztott fel közöttünk, akik még ideje korán kimentettek a végenyészetből. Nem szóvirág tehát, hanem való igaz, hogy Isten csodája, hogy a magyar nemzet még él.

Ilyen szomorú idő volt, midőn a gyászos kimenetelű 1849. évi szabadságharcz lezajlása után az u. n. absolut korszak inauguráltatott. A hatalomra vergődött osztrák kormányférfiak a helyett, hogy a végzetes félreértésből keletkezett és annyi vérbe került polgárháborúból okultak volna, az ellentállani képtelen nemzettel szemben csak annál nagyobb makaességgel folytatták áldatlan munkájukat. Azt hitték a rövidlátók, hogy a független Magyarország csak gyengíti a dynastia hatalmát, az összbirodalom (a minő soha sem létezett) tekintélyét csökkenti, és állandó fészke az elégedetlenségnek és lázadásnak. Ugyanazért elérkezettnek vélték az időt arra, hogy a »magyar ábránd«-dal egyszer s mindenkorra gyökeresen végezzenek, és ezért elkobozták alkotmányunkat, ugynevezett korona-országokká darabolták fel hazánkat, elnyomták nyelvünket, eltörölték törvényeinket, nemzetünket pedig idegen nemzettestbe beolvasztani törekedtek. Szörnyű egy munka volt ez az u. n. pacificatio, a melyvel elég botorul Európa előtt még kérkedni is merészkedtek. Goiyo, bitófa, hörtön, száműzés elnémították a nemzetet, a közigazgatással, igazságszolgáltatással, oktatással részint önszántokból bevándorolt, részint a bécsi kormány által közibénk

küldött idegenek bíztak meg, mindenek fölött pedig nagy sebbel lobbalt a germanizáláshoz láttak, s hogy ez minél előbb sikerüljön, legelőször is az iskolákat kezdték germanizálni, melyekből azonfölül a magyar történelmet is kitiltották, mert azt még is csak sejtették, hogy mindaddig míg a nemzet történeti múltján lelkesedik, annak tanulságaiból reményt és bátorságot merít, minden beolvasztási kísérlet hiába való. De mindezek daczára még sem sikerült a nemzet lenyugozása, mert örködött fölöttünk az isteni gondviselés. A szerencsétlen véget ért 1859. évi olasz hadjárat megértette a bécsi kormányt, hogy még sem helyes az az út, a melyen halad, mert íme ép a legsúlyosabb megpróbáltatás napjaiban, a midőn oly nagy szüksége lett volna arra, hogy a monarchia népeinek áldozatkészségére és hazafiságára appellálhasson, lehetetlen volt Magyarországra appellálnia. Felhagyott tehát az absolutizmussal és egy alkotmányos Ausztriát akart létesíteni, melynek központi parlamentjébe Magyarországot is édesgette. Ez volt az 1860. évi október 20-án kibocsátott diploma. Akkoron azt mondták nekünk, miután saját alkotmányunkat az 1849. évi forradalom támasztása által eljátszottuk, örülünk, hogy a bécsi központi parlamentbe beléphetünk, ragadjuk meg az alkalmat, mert megeshetik, hogy majd ennyit sem kapunk. De az ország kívánságainak tolmácsolása végett egybehívott magyar országgyűlés nem fogadta el a kiegyezésnek ezt a módját, hanem kijelentette, hogy mindaddig, míg az 1848. évi törvények vissza nem állíttatnak, nem is kezd semmiféle alkudozást. Még egyszer maradtak a bécsiek a felszínen, összehívták a »birodalmi« tanácsot, minket pedig még egy pár évig megpuhítani próbáltak s azt várták, hátha mégis csak elfoglaljuk az ottan számunkra fenntartott helyeket. Azalatt a politikai láthatár egyre borulni, Magyarország pedig mindjobban remélni kezdett.

Az 1866. évi háború megtörte végre nem a mi ellentállásunkat, hanem a teljes kudarcot vallott bécsi kormány makaességát. Szent jogunk, melyet egy ideig tőlünk elvehettek ugyan, de melyről magunk soha le nem mondtunk, diadalmaszkodott. Tiszteletre méltó Corpus Jurisunk, melyet ellenfeleink már értéktelen ócska lim-lomnak híreszteltek, ismét visszanyerte régi tekintélyét, mert Deák Ferencz, a haza bölcse, erre a mi sok százados törvénykönyvünkre alapította a jogfolytonosság elvét, a melylyel a magyar nemzet elévülhetetlen jogát ősi alkotmányához oly megczáfolatlanul bebizonyította. Midőn legfelsőbb helyről amaz óhaj nyilvánított, hogy mivel az 1848-ik évi magyar törvények részint a fejedelem felségjogaiba ütköznek, részint az idő által meg vannak haladva, és így amúgy is revideálásra szorulnak, tehát revideáltassanak előbb és csak azután

fog a magyar alkotmány helyreállíttatni, Deák Ferencz újból hangsúlyozta, hogy a jogfolytonosság elve azt kívánja, hogy előbb állíttassanak vissza a törvények s azután fognak revideáltatni; még is hogy a nemzet őszinte kibékülési hajlamát bebizonyítsa, az országgyűlés kiküldötte az emlékezetes 67-es bizottságot, mely már előzetesen kidolgozta az összes kiegyezési törvényjavaslatokat, melyekben egyúttal az 1848. évi törvények szükségesnek látszó módosítása is befoglaltatott, de törvénynyé persze csak a megkoronáztatás után kelle azoknak válniok.

Midőn ő Felsége a nemzet kibékülésének őszinteségéről meggyőződött, legott megbizta gr. Andrássy Gyulát, a gondviselészerű férfit, a független magyar felelős ministerium megalakításával s ez 1867. évi márczius hó 10-én még is kezdette alkotmányos működését.

Az 1867-ik évi kiegyezés nemcsak teljes kibékülés volt a nemzet és a felséges uralkodó család között, hanem egyúttal több olyan fontos kérdést is megoldott, melyeket az 1723. évi *pragmatica sanctio* és az 1848. évi törvények megoldani elfelejtettek.

Alkotmányunk helyreállítása a király megkoronáztatásával lön megpecsételve. 1867. évi június 8-án gr. Andrássy Gyula ministerelnök Simor János hprimással együtt feltette ő felsége felkent fejére Szt. István koronáját a nemzet leirhatatlan lelkesedése között. Ugyanekkor választotta ő felsége ezt a jelmondatot is »Bizalmam az ősi erényben«; a nemzet által felajánlott koronázási ajándékot visszaadta az 1849. évi szabadságharczban elesett honvédek özvegyei és árvái, valamint a rokkant honvédek felsegélésére; huszonöt évi tapasztalás fényesen bebizonyította, hogy a nemzet kibékülése őszinte, ő felségének legfelsőbb bizalma alapos volt.

Huszonöt évi alkotmányos életünk alatt Magyarország óriási haladást tett, a nemzet, mely önrendelkezési jogát visszanyerte, lázas sietséggel iparkodott elmaradottságából kiemelkedni és a művelt kultur-államok sorába lépni. A ki csak futólagosan összehasonlítja hazánk mai állapotát a lefolyt negyedszázad előtti állapotával, kénytelen beismerni, hogy e varázslatszerű átalakulás egyedül a békőiből felszabadult nemzeti függetlenségünknek tulajdonítható. A mit huszonöt évvel ezelőtt csak homályosan sejtettünk, az ma komoly és kézzelfogható valóság, sőt sok tekintetben még az akkori legvérmesebb reményeinket is túlszárnyalva látjuk.

Ma a világ összes tengerein hirdeti a mi lobogónk Magyarország függetlenségét, szerződéseket kötünk a világ összes nemzeteivel, a monarchia külügyi politikájában Magyarország is kiveszi az öt megillető részét, diplomaciai képviselőink min-

denült vannak, a hol más független államoknak is vannak képviselők, itthon saját belátásunk szerint minden idegen beavatkozástól menten intézzük belügyeinket, törvényeink egyforma oltalomban részesítik a haza minden polgárát felekezeti, nemzetiségi és rangkülömbőség nélkül, a közteherviselés tekintetében pedig szintén nem ismernek különbséget polgár és polgár között, egyforma szabadságot élvezünk, a műveltség még a legféléreesőbb vidékekre is elhatott, fővárosunk imponáló helyet foglal el Európa fővárosai között, a huszonöt év előtti kétezerkétszáz nyolczvanhárom kilométernyi vasut ma tizenkét ezer kilométerre szaporodott, a személyforgalom 9 millióról 21 millióra, a teherárú forgalom 9 millió tonnáról 22 millió tonnára, a postahivatalok száma 1337-ről közel ötödfélezerre, a leveleké 38 millióról 208 millióra, a hirlappéldányoké 13 millióról 54 millióra, a kocsipostai szállítmányoké 4 millió kilogrammról 705 millió forint értékben 41 millió kilogrammra 1874 millió forint értékben emelkedett. Az annak előtte úgyszólván észrevétlenül maradt fiumei kikötőt számos millió forintnyi beruházással világkikötővé fejlesztettük. A dunai vaskapu szabályozását önerőnkből a megvalósulás stádiumához juttattuk. Az egyre fokozódó kereset- és adóképesség következtében állami költségvetésünk 99·5 millió forintról 369 millió forintra emelkedett.

Míg annak előtte a művelt külföld nemzeti aspirációinkat csak jó-akarattal kísérte, de egyúttal kételkedve fogadta, ma teljes elismeréssel adózik haladásunknak, mely elismerés legjobban szilárd állami hitelünkben nyer kifejezést. De még ha a külföld nem venné is észre ezt a változást, elég volna, hogy mi magunk látjuk és érezzük, annál hüzelgőbb azonban reánk nézve, hogy a külföld sem tagadhatja meg tőlünk elismerését.

Ő Felsége a mi legkegyelmesebb urunk és királyunk, kit a történelem legnagyobb királyaink sorában fog méltányolni és magasztalni, híven tartotta meg az isten szabad ege alatt az ország és világ színe előtt tett esküjét, lovagias és alkotmányos érzülete miatt ma nemcsak Magyarországnak rajongón szeretett királya, hanem a legirigyeltebb fejedelem. Bárhová tekintünk, mindenütt nagyobb kisebb mérvű elégedetlenség, lázongás, béketlenkedés uralkodik. Épen a legműveltebb államok társadalmát fenyegeti a legnagyobb veszedelem, mely mint valamely közelgő fürgeteg a létező rend felforgatására törekszik. Ellenben a mi szeretett királyunk, kinek halántékát Szt. István koronája övedzi, leghívebb őre a vele egyetértésben alkotott és általa szentesített törvényeinknek, a nemzet viszont hódolatteljes szeretettel ragaszkodik hozzá és nincs az az ármány avagy hatalom, mely bennünket a neki fogadott hűségtől eltántorítani képes volna.

Királyunk öröme a mi örömünk is, bánata a mi bánata-

tunk is, viszont ő is a mi örömünkben és bánatunkban atyailag osztozik.

Nincs jobb fejedelem a mi fejedelmünknel és nincs dynasztikusabb nemzet a magyar nemzetnél. Ezen kölcsönös vonzódásban, szeretetben, becsülésben rejlik hazánk utolsó negyedszázados felvirágzásának titka, a magyar állam ereje és életképessége, beláthatatlan boldog jövőnknek záloga. Örömünk a koronázás jubileuma fölött tehát nagyon is indokolt.

A hogy ő Felsége rendíthetetlen bizalma a magyar nemzet ősi erényében hozta létre és szilárdította meg évről évre a kiegyezést, összes szellemi és anyagi gyarapodásunknak eme legbiztosabb alapját, úgy parancsolja viszont a köteles hála, hogy őseink példáját követve mi is ápoljuk ő Felsége iránt a törhetlen hűség, szeretet és ragaszkodás erényeit és ne feledjük soha, hogy a koronázott király és a nemzet közötti béke és egyetértés egyúttal Magyarország fennállásának és felvirágzásának, hatalmának és tekintélyének, valamint a magyar nemzet előhaladásának és megerősödésének kiinduló pontja.

Koszorús költőnk szavai, hogy

»A legelső magyar ember a király,
Erte minden lionfi karja készen áll!
Lelje népe boldogságán örömét,
Hir, szerencse koszorúzza szent fejét!«

igazán minden magyar embernek szívébe vannak vésve, de talán még soha sem voltak alkalomszerűebbek, mint most a király koronáztatása 25. évfordulójának örömnepén.

Adja a Mindenható, hogy miképen Szent István első apostoli királyunk nemzeti létünk első ezredvének a századok viharaival dacolni tudott erős alapját rakta le, azonképen Első Ferencz József dicső uralkodása második ezredvünknek legyen szilárd alapja és a reánk váró újabb megpróbáltatásoknak szerencses kiállítására szolgáló biztos védpaizsunk.

Egy szívvel és lélekkel kívánjuk pedig, hogy az isteni Gondviselés a felséges királyi pár drága életét hazánk boldogságára a lehető leghosszabbra nyujtsa ki és hogy Ő Felségeik még számtalan éveken át erőben és egészségben tapasztalják hű magyar nemzetök soha el nem muló háláját és ragaszkodását!

Éljen a király! Éljen a királyné! Éljen a haza!

A lelkes éljenzéssel fogadott beszéd után Dr. Nagy Ernő ny. r. tanár a következő tanulmányt fejtegette:

A korona és koronázás a magyar jogban.

A korona és a koronázás jogi jelentőségét elemezve, nem hagyhatjuk figyelmen kívül a régi idők *symbolicus* életét. Általános az ókorban, majd meg a középkorban újra kifejlődik, a jogi actusokat jelképes formásokkal kötni össze, melyek ezeket befejezetté, tartalmukat pedig mintegy külsőleg szemlélhetővé teszik. Voltak ilyenek a magánjogban pl. a tulajdonszerzésnél az átadás alakiséga, ingatlannál a beiktatások; de voltak nem kisebb számmal a közjogban is: palást, zászló, kard adásával, lovaggá ütéssel nagy fontosságú közjogok szereztetnek: jogar jelenti a polgári hatalmat, arany alma a területi főhatalmat, pallos az igazságszolgáltatást és így tovább. S e külsőségek a lényeggel annyira összeforrnak, hogy a kor tőle elválasztani alig tudja.

E *symbolicus* világban csakhamar találkozunk a koronával is, melyet úgy társadalmi, mint jogi jelentőséggel használnak.

A korona szó eredeti értelmében koszorút jelent és már az ókor ezzel fejezi ki elismerését a kiváló szellemi, erkölcsi és fizikai erő iránt. Megkoszorúzzák a költőt, a szónokot, a tudóst, a hőst, a hadvezért epügy, mint a győztes gladiátort. Használják vigalmakban homlokdísznek, vagy az ártatlanság jelvényeként; de használják megbélyegzésre is a tövis, bogáncs és a tollkoszorút; vagy büntetésnek eszközekép. Így tudjuk, hogy IV. Henrik császár tüzes koronával bünteti a sicíliai lázadókat, II. Ulászló királyunk pedig Dózsa Györgyöt, a parasztok vezérét.

De majd kiválik e különböző anyagu és rendeltetésű koronák közül az uralkodói korona és mint a legfőbb hatalomnak, magának az állami életre fejlődött népnek *symboluma*, minden fölé emelkedik. A koronázás pedig jelképes cselekvény, hogy a korona által kifejezett jogok valamely természeti személyre átruháztatnak s a megkoronázott az állam elvont fogalmának, felségiségének mintegy megtestesítője lesz. E korona anyaga a nemesérez és drágakő; alakja pedig mind határozottabbá válik a zártkoronába, míg a nyílt koronák a különböző számú ágakkal a különböző rangoknak és az ezekkel összekötött jogoknak jelzésére szolgálnak.

A korona ugyan már az ókorban is a királyságot jelenti néha. Így a bibliában olvasunk Dávid és Salamon királyok, az ameniták királyainak arany koronáiról; Horác énekeiben szól a koronáról; valamint azt is tudjuk, hogy a római imperatorok, Caesar, Augustus, Tiberius a meghódított és szövetséges népek

uralkodóinak királyi méltóságot adományoznak a korona adományozása által. De azért a királyi korona valódi jogi jelentősége a római birodalom romjain keletkezett középkori államokban domborodik ki és fűződik hozzá az a magas közjogi fogalom, melyet a magyar alkotmány egész napjainkig, leginkább megőrzött.

Apáinknál, midőn ép egy ezer éve, hogy a honalapítás nagy munkájához fogtak, szintén szokásban volt már jogi ügyeket jelképes cselekvények kíséretében végezni. Erre vall maga a vérszerződés, valamint a hazának symbolice birtokba vétele két kulacs Duna vízzel és egy nyaláb fűvel Alpár mezejéről. A krónikák szólnak arról is, hogy az előkelők arany dísszel, rojtokkal különböztették meg magukat, de a főhatalomnak, és ezt legalább a háboruban képviselő vezérnek, mint ilyenek külön jelvényéről nincs biztos tudomásunk. Még legvalószínűbb, hogy erre a turul madár, vagy mint ma mondják, a karvály címer szolgált. A vezérek korának egyik legalaposabb buvárlója Szabó (A magyar vezérek) történetírónk régi kutfőkre támaszkodva mondja: »midőn a magyar nemzet helyzete az ősi honban tarthatatlanná vált, új hazát keresni indula és a kürtök megriadának, föllengének a zászlók, melyeken a szabad nemzet erejének és fenségének jelképéül a turul madár magasan röpködött.« És a magyarok e jelvényt használták volna egész Gyeics vezér idejéig. Kézai szerint (Chron. Hung.) Árpád Álmos fia a turul nemzetségből származott, későbbi okleveleink pedig Árpád családnak tagjait, »de genere turul« eredettnek mondják. Ugyhogy bizonyos valószínűséggel állithatjuk, hogy a turul címer az Árpád család jelvénye volt; tőle vette át a honfoglaló magyarság és tette a zászlót a turul madárral a honfoglalásra egyesült nemzetnek, a vezérnek és a vezéri hatalomnak jelvényévé. Sőt Kézai még azt is határozottan állítja, hogy az ősi címeren *koronás* madár lett volna s így a honfoglaló magyarság címerében már meg volt a korona. De föltéve, hogy ez megfelel a valónak, a korona csak a címer egyik részét képezhette s nem birhatott magában, külön jogi rendeltetéssel.

Ugyhogy a koronának első megjelenését a nemzet jogi életében arra az időre kell tennünk, midőn II. Sylvester pápa, álmában angyal által megintve, István vezér kérelmének eleget tesz: koronát küld számára és ezzel a magyar nemzetnek.

E ténynek döntő befolyása van a magyar állam consolidációjára, alkotmányának, intézményeinek átalakulására, sőt nemzetközi helyzetére, elismertetésére.

A nyugoti római birodalom megdőlésével a keleti császárok gyakorolják a korona adományozásának jogát, hogy a szövetséges népek főnökét királylyá, országukat királysággá tegyék.

De miután magasabb világi hatalomtól szerezték a koronát, ennek jogai továbbra is a császári koronában gyökeredzőnek tekintetnek, s az új korona függési viszonyt teremtett, a királyság és a király a császári korona hűbéres országa és fejedelme lesz.

Midőn azonban a pápák, mint Istennek helytartói a földön, a keresztény államokban döntő befolyáshoz jutnak: a korona adományozásának joga reájuk száll. Ők kenik föl és koronázzák az újonnan alakult római sz. birodalom császárait, hogy így a világi hatalom, mintegy vallásos szentesítést nyerjen és a korona adományozásával királyi hatalmat osztogatnak, a mi a kor felfogásában minden más világi hatalomtól való függetlenséget is jelent. Az egyház fejétől eredő korona csak az Isten egyházának van alárendelve, a mely pedig az alatta levőket nem szolgálként, hanem gyermekeinek fogadja. A pápa a korona adományozásánál csak lelkiekben, vallási, egyházi tekintetekben követel felsőbbiséget, mint a hogy ezt a koronát kísérő Sylvester-féle bulla kifejezi sz. Istvánhoz szólva: »Az országot, melyet nagylelkűséged sz. Péternek felajánlott, veled együtt s a jelen és jövő magyar népeddel, nemzetteddel a római szentegyház oltalma alá fogadván, bölcseségednek, örököséidnek és törvényes utódaidnak birni, tartani, igazgatni, kormányozni és birtokolni visszaadjuk, adományozzuk« (polyi: A magyar sz. korona.).

A pápa korona adományozása tehát nem fölé- és alárendeltséget, hanem első sorban nemzetközi viszonyt teremt, midőn általa a kor jogi felfogása szerint kifejezésre jut, hogy az új király a keresztény fejedelmek testvére lett az urban.

Ez időtől a keleti császárok korona osztogatása jelentőségét veszti s ha a barbár népek főnökeinek ajándékoznak is még néha koronát, ez csak az értékes ajándék és megtisztelés jelentőségével bír, de nincs már nemzetközi hatása, vagy államjogi vonatkozása; nem céljuk, de nem is tudják elérni, hogy e ténnyel új uralmi alkatot creáljanak s hogy az állami életre fejlett népek körébe új tagot vegyenek föl.

A római sz. birodalom császárai is adományoznak néha koronát. De itt is előáll a mondott eset, hogy a mint az új korona eredetét hatalmas császári koronától veszi, úgy annak alárendelt is marad. A császári korona megvédi ugyan, mint akaratából eredett és hozzá tartozót, de egyszersmind vasallei hűséget is követel tőle. Az új fejedelemség csak egy szem abban a láncolatban, mely a római sz. birodalom népeit összetartja.

Ezel: után megérthetjük, hogy azok a nemzetek, melyek elég erősek, hogy sorsuk intézői önmaguk legyenek, melyek a szabadság és függetlenség magas érzetétől vannak áthatva:

koronát nem a császártól, hanem a római sz. széktől kéri. Még a császári birodalommal szomszédos és azzal folytonos összeköttetésben élő népek is a pápához fordulnak koronáért, hogy ezzel államuk nemzetközi elismerését és függetlenségét kieszközöljék. Így a lengyelek, bolgárok, szerbek és az oláhok. (L. bővebben Ipolyi: i. m.)

És a pápák a korona adományozásának nagy jelentőségét teljesen ismerik, mintegy magasabb öntudattal gyakorolják. Többször megtagadják azt, ha a kérelmező népet az önálló állami életre jogosultnak, vagy képesnek nem tekintik. II. Sylvester pápa nem ad koronát a lengyeleknek, miután a császárnak hűbéresei voltak; VII. Gergely és III. Inceze pápa pedig a bolgároktól és szerbektől tagadta meg, mint Magyarország hűbéres népeitől. Ilyen esetben a pápa palástot és zászlót küld, a mai műszót használva, a souzerain fejedelemséghez körülbelül hasonló jogállást szül.

Csak ezeknek tekintetbe vételével fogjuk valóban méltányolhatni ama tényt, hogy sz. István a római sz. széktől kér és nyer koronát. Ezzel a kor jogi felfogása szerint a magyar állam megszerzi nemzetközi elismertetését; belép, mint hasonló tag a független keresztény államok concertjébe, melyekhez most már a közös hit, az életnek, az erkölcsöknek ugyanazon alaptól kiinduló felfogása fűzi. A nemzet már nem betörő barbár csapat, nem a közös ellen többé, melyet leküzdeni az emberiség közös érdeke, hanem a magát lassan alapozó keresztény civilizationnak egyik bajnoka.

De a korona megszerzésének jelentősége azonnal mutatkozik az állam belső jogi életében is:

A korona által keletkezett királyság igényei fokozottabbak. A szövetséges törzsszervezetet, a monarchiai alkat váltja fel a maga egész szigorúságával; a törzsek közti laza összefüggés, a törzsfők hatalma helyébe az egységes állam, az egységes központi főhatalom lép. Eddig az egyén joga a nemzetség jogainak folyományai volt, ezután már az államhoz tartozás lesz annak alapja, mit nem sokára a sz. korona tagságával fejeztek ki. S a mint a korona megjelenése idézi elő e nagy átalakulást, úgy az új alkotmány is mintegy benne és általa élnekin tekintetik s a korona symboluma a királysággá alakult magyar államnak, mint a hogy symboluma az általa létrejött királyi hatalomnak.

Már sz. István használja törvényeiben a korona kifejezését képletesen. Intelmeit szent életű fiához ép azon kifejezett czélból intézi, hogy a magyar korona >dicsőséges, ékes, szerencsés, felmagasztalt és fényes legyen mindörökké<; sz. István

legendájában pedig a korona a királyi fenséget jelöli képletesen (Pauler: Századok. 1892. IV.).

A magyar királyság első idejében a korona által symbolisált állam, illetve államhatalom és a királyi hatalomkör majdnem teljesen egymást fedő fogalmak. Könnyen érthetőleg sz. István alatt azok az intézmények lépnek előtérbe, melyek a királyságot hivatvák szolgálni. S habár a nemzet nem is lesz egészen kizárva a közhatalomból, ez nagyban egészben mégis összeesik a királyi hatalomkörrel. A király meghallgatja ugyan a népet és az előkelőkből alakult királyi tanácsot, de ő állapítja meg a törvényt végzeményeiben; ő kormányoz s a kormányzatban segédkező udvari tisztviselők csak az ő megbízottjai; személyesen szolgáltatja az igazságot, vagy jogát delegálva közegeivel bíraskodtat.

Csakhamar azonban mutatkozik a vérszerződésben kifejezett az az ősi elv, hogy a közügyek a nemzet részvételével intéztessenek és II. Endre aranybullájában már teljesen érvényre is jut; az alkotmány tovább fejlődése pedig ezt az irányt erősíti. A király törvényt csak az országgyűlésileg megjelent nennzettel együtt alkothat. III. András-féle 1298-ki törvények a királyi kormányt a nemzet befolyásával korlátozzák, a királynak csak azon cselekvényeit mondván érvényesnek, melyek legnagyobb részt az országgyűlés által választott királyi tanács határozataira támaszkodnak. Majd 1507-ben az 5. és 7. t. cikkek egész világosan formulázzák a felelős kormány intézményét: »a mit a király a tanács tudta nélkül cselekszik, érvénytelen; a tanács pedig az országgyűlésnek felelős.«

Idővel tehát egyrészt az állam, illetve államhatalom, másrészt meg a királyi hatalomkör nem esik össze. A király az állam felségének személyesítője, de a királyi hatalom az állam hatalmának csak egyik, bár igen jelentékeny része és a korona, midőn mind a kettőt jelképesen kifejezi, tulajdonképen két külön természetű fogalmat symbolisál.

E megkülönböztetést már korán feltaláljuk az árpádházi királyok okleveleiben. Így IV. Béla, IV. László, III. Endre »a király« és »a korona« iránt tanusított hűséget jutalmazták. A vegyes házbeli királyok alatt pedig egész öntudatosan különböztetik meg a koronát mint államot és a királyi hatalmat. Így nagy Lajos, Albert, I. Ulászló, Hunyadi János, I. Mátyás okleveleiben; sőt első helyen a koronát említik és azután a királyt. A többször használt formula »Corona ex post rex« vagy »Corona deinde rex« (Ipolyi: i. m.). Az 1462: III. t. cz. az ország közjoga ellen vétőket a korona és a király elleni hűtlenséggel vádolja. Az 1723: IV. t. cz. pedig a hűtlenségi bünt a korona és a király ellen elkövetettnek mondja.

A korona ugyan máshol is, a latin népeknél, németeknél egyaránt jelenti az állami hatalmat és a királyi hatalmkört, de ezeknek külön jogi jelentősége sokáig nincs tisztán felismerve. A hűbériség századaiban a közjog és a közélet fölött a magánjogi felfogás uralkodik. Az államot a fejedelem családi birtokának tekintik, jogait magánjogoknak; állami hatalomnak pedig nagyban egészben ama jogokat együtt, melyek a fejedelmi hatalmkörben összetalálkoznak. Igaz, hogy a közéletben a rendeknek is jut, még pedig sokszor igen jelentékeny szerep, de a jogot erre kevésbé tekintik állami jognak, melyet azért gyakorolnak, mert az állam őket megbizsa, általuk hozza kifejezésre, hanem inkább a rendek magántulajdonában levő jogoknak. A rendek a közjogokra is az állammal szemben külön jogalanyok és csak így érthető, hogy az állammal, mint a jogalanyiségra nézve hasonló felek, közjogok szerzésére vagy feladására szerződéseket kötnek. Később pedig a hűbéri szervezetek a continensen abszolutismusra térnek át. A fejedelmek a hűbéresek tulajdonában levőnek tekintett közjogokat vétel, örökösödés, házasság, erőszak és egyéb czimeken átszedik saját tulajdonukba, úgy hogy a rendeknek nem marad ezekből semmi sem és XIV. Lajos igen találóan jelzi a helyzetet, midőn magára vonatkoztatva állítja: »az állam én vagyok«.

Nem szenved kétséget, hogy a magyar államban is kísértet a hűbériség szelleme. Tanuságot tesz erről a korona főföldesuri joga, a banderialis rendszer, az úr viszonya jobbágyaihoz; valamint közjogunk is sokszor lesz magánjogilag kezelve. Ingatlan birtokhoz jogok vannak fűzve a közigazgatásban (némely főispánság a vár, illetve uradalom birtokához volt kötve), a bíráskodásban; és a honvédelem joga meg kötelessége a földbirtokkal van összefüggésben. De azért a hűbériség nálunk nem képes az állami rendet teljesen áthatni, mint a hogy nem képes közjogunkat igaz természetéből egészen kivetköztetni.

Az állam nálunk nem lesz a fejedelem patrimoniumává; az állami hatalom nincsen a király kizárólagos hatáskörében. Akadályozza ezt az ősz magyar felfogás a közéletéről és, mint mondtuk az ennek alapján fejlődő belső állami rend; valamint a királyválasztás intézménye, mely nálunk a XVII. századig fennáll.

Minden trónüresedésnél kézzelfoghatóvá válik, hogy a közhatalom tulajdonképen az országgyűlésileg megjelent nemzeté s hogy a király hatalmi körét tőle nyeri és az ismét hozzá száll vissza. A nemzet határozza meg a választás föltételeit, melyek biztosítására a király hitlevelet ad ki és esküt tesz. E föltételek gyakran egyenes utasításokat tartalmaztak a királyi hatalom milyen irányban való kezelésére nézve, de mindig magokban

foglalják az alkotmány megtartásának ígérését; a mi ismét azt jelenti, hogy az államhatalmat a király nem egymaga, hanem csak a nemzet alkotmányos hozzájárulásával gyakorolhatja és a közélet e rendjén csakis a nemzet beleegyezésével változtathat. Van tehát az államban a hatalomnak olyan complexuma, melylyel a királyi hatalom nem egy, hanem annak csak része. E hatalom korlátozza a királyi hatalomkört is és a maga souverain teljében nem egyedül a király által, hanem még más közjogi tényezők odavonásával gyakorolható csak. Ez lesz kifejezve a *sz. korona elméletében*, mely az államélet szemléletéből fölvezetve, az alkotmányt midőn jogilag megmagyarázza, tartalmát a nemzet tudatában annyira megerősíti, hogy az akkori világ két legnagyobb hatalma, a török szultáné és a német császáré, sem tudja onnan kiirtani.

De miben áll a sz. korona elmélete?

A mint a korona megszerzése volt az indítók a királyság alkotmányának keletkezésére, úgy ezen állami rendben az egyes közhatalmi jogok eredete a sz. koronára vitétik vissza és létrejön az a sajátos magyar államjogi felfogás, mely a koronába helyezte a legfőbb hatalomnak az uralkodásnak, a törvényhozásnak, kormányzásnak, privilegiumosztogatásnak, az igazságszolgáltatásnak, az ország területe birtokának, az adományozásnak, a kegyelmezésnek, stb. forrását. Már most a király viselven a koronát és személyesítven az államot, ennek felségisége első sorban általa jut kifejezésre; azért nincs is felségjog, mely a király nélkül megvalósulhatna. De miután a sz. koronában foglalt összes jogokat a király csak a nemzet közreműködésével gyakorolhatja, a nemzet, már t. i. Werbőczy-féle populus, a sz. korona tagja lesz. Hasonlóan az ország egész földterülete a sz. koronáé, de a nemesség, mint a sz. korona tagja abban részes és bírja a földet a királynak, a korona viselőjének adományából. A nemesség a sz. koronának és a koronás királynak különös hűséggel és engedelmességgel tartozik, de miután a sz. korona tagja, annak közvetlenül van alárendelve, vagyis nincs fölötte más úri hatóság; csak a sz. koronától származó akaratnak hódol, melynek létrehozásában, az országgyűlésen maga is részt vesz. A korona osztogatja a jutalmakat, kitüntetésekét, de tőle ered a büntetés is és visszaveszi a birtokot azoktól, kik ellene hűtlenül felelősködni. S a mint a sz. korona jogait annak viselője és tagjai gyakorolják, úgy az ő kötelességüket képezi első sorban a sz. koronát megvédeni.

Az a tétel, hogy a korona a haza területének legfőbb tulajdonosa, kétségkívül feudális jogfogalom; nálunk csak is úgy jöhetett létre, hogy az ősmagyar birtokszervezet hűbéries hatá-

sok alatt megváltozott. De azért birtokviszonyaink még sem alakultak egészen a continensen divatos hűbéri elvek szerint. Nálunk ismeretlen az a függési viszony, mely a hűbérurat, a nagy vasallet, s a kisebb hűbérest összetartja. A földnek szabad birtokosai mindannyian a korona adományosai s nem egymásnak, hanem egyedül a sz. koronának alávetvék; a nemesség a maga birtokain koronai jogokat is gyakorol: élvezi a kisebb királyi haszonvételeket, vám- és vízjoggal, stb. bir. Az állam egyéb alattvalói, a szolgák, zsellérek, jobbágyok, városi polgárok már nem tagjai a sz. koronának s azért nem is részesülnek közvetlenül annak jogaiban, a földet nem birhatják közvetlenül és nincsenek közvetlenül a koronának alárendelve, hanem valamely uri hatóságon keresztül; közvetlenül a földesúr, a szab. királyi város, illetve ezeknek főnöke, a tárnokmester alatt állanak.

De a nemes sem bir egészen korlátlan tulajdonnal a földbirtokon. Tulajdonjogának gyökere továbbra is a koronánál marad és a család magvaszakadása, vagy hűtlenség esetében visszaszáll oda, a honnan eredt.

A sz. korona főtulajdona és hatalma mint jogi fogalom kiterjedt azután az összes meghódított országokra, tartományokra s innen neveztetnek ezek a sz. korona országainak, vagy sz. István koronája országainak. A király a főhatalmat e területekre is a magyar sz. korona révén szerezte meg. Nem ismerünk részükre külön koronát, külön koronázást, mint a mely külön hatalmat s ennek külön átvételét symbolisálná. Ez országok lakói birtokaikban háborítlanul megmaradtak ugyan, de azokat a hódítás után a sz. korona jogán birták; nemességük a magyar korona tagja lesz és ez alapon részesül mind ama jogokban, szabadságokban és mentességekben, melyek a magyar országos nemeseket megilletik.

Mai nap ugyan sokan félreértik, vagy szándékosan félremagyarazzák, a törvénybe is (1868: 30.) a magyar állam jelzésére beiktatott e czímet: »magyar sz. korona országai«, és belőle a részek állami külön állására következtetnek. Pedig a régi tant ismerve világos, hogy a »sz. korona országai« cím nem jelenthet mást, minthogy a multban külön élő országok, most a sz. koronában birják állami életüket s a mint a sz. korona egy, úgy az alatta kifejlődött állami élet is csak egységes lehet, habár a sz. korona hatalma egyes részeknek autonomicus különállást is enged. Így fogja ezt már föl Kossuth Lajos 1848-ban irt egyik cikkében (Pesti Hirlap, 1848. jan. 27.), valamint Deák Ferencz »Adalékok a magyar közjoghoz« című nagy becsű munkájában, midőn hangsúlyozzák, hogy a magyar sz. korona és a magyar állam azonos fogalmak.

De továbbá a sz. korona elmélete a jogegyenlőségnek is támaszává válik. A korona nem tesz különbséget tagjai között s a mint hatalma egyenlően kiterjed, úgy jogaiban is egyenlően részesít. Igaz ugyan, hogy törvényeink már az első királyok idejétől rendesen megkülönböztetik a királyi tanács tagjait, az egyháznagyokat, az urakat, előkelőket és egyéb nemeseket, de ez csak egyéni különbözőséget jelent a vagyonban, hivatalban, befolyásban, tekintélyben és a sz. korona tagjainak egyenlően megvan a képességök, hogy saját erejükből e külön-külön elnevezéssel jelölt osztályokba juthassanak. Már az 1351: 11. t. cikk világosan mondja: »az ország minden igaz nemesei egy és ugyanazon szabadságnak örvendjenek«. Még határozottabban kifejezi Werbőczy: »Magyarország főpapjai, egyházkormányzói, zászlós és egyéb nagy urai, főrendei, nemesei nemességükre és javaikra ugyanegy szabadsággal, mentességgel és előjogokkal élnek; egyik úr sem bír több szabadsággal, vagy bármely nemes kevesebb. »A két táblai rendszer kifejlődésével azonban, a köznemesség, saját kezdeményezésére és szokásából képviselőileg vesz részt az országgyűlésen, míg az előkelő nemesség, mint főrend személyesen. A jogegyenlőség tehát legszigorubbán véve, meg van már törve. De azért a sz. korona tagjainak lényeges, vagy mint neveztek sarkalatos jogai egy es ugyanazok maradtak egész 1848-ig, mint a hogy a nemesség is egynek tekintett. Az 1848-ki nagy reformalkotások célja pedig nem a jogokat elkobozni, hanem kiterjeszteni, hogy, mint az ez évi törvények előszava szépen mondja, az összes magyar népet jogban és érdekekben egyesítsék, bevegyék az alkotmány sáncaiba. A nemesség kiváltságos állása megszűnik; a közhatalomban való részvétele valamint sarkalatos jogai pedig az összes magyar nép politikai és szabadság-jogainak alapjává lesznek.

Régi közéletünk és államjogi gondolkodásunk fejlettségéről tesz tanúságot, hogy a sz. koronának ez elmélete, ha elhagyjuk a symbolicus szólásmódot, mely végre is mindig fictióval jár, a mai államjogi tudományba is teljesen beillik; s bár e szakma az utolsó két évtizedben nagy virágzásnak indult, nem hogy meghaladta volna a régi magyar elméletet, hanem inkább helyességének belátására vezetett. Egyes intézményeket a mai kor ugyan elejt és így az ezekre vonatkozó tan, hogy úgy mondjuk tárgytalanná lesz, de ennek elhagyásával még mindig képes a mai államot is megmagyarázni.

Megszűnik a sz. korona főföldesurasága, ez a hűbériségtől átvett jogi fogalom, és helyébe az állam területi felségjoga lép; ennek folytán megszűnik az adományozási rendszer és mindaz, a mi vele összekötve volt. De a sz. korona kimagasló jogi személyiségét az állam jogi személyiségében megtaláljuk; a sz.

korona tagja ma az állam tagja és ez alapon egyenlő polgári és politikai jogok illetik meg. Az állami hatalom és a királyi hatalomkör nem fedi egymást, az utóbbi az előbbinek folyománya s bár ma nincsen felségjog, mely a király nélkül érvényesülhetne, az államhatalom telje csak a nép részesedésével gyakorolható. A polgár, mint az állam tagja, csak államalkotmányos hatalmának és hatóságainak van alárendelve, önkényű hatalom fölötté nem létezik.

*

II. Sylvester pápának a koronát kísérő bullája azt az utasítást tartalmazza, hogy István vezér és utódai, miután az ország előkelői által királylyá megválasztattak, a követnek átadott formula szerint magokat koronáztassák meg. Ebben van kifejezve a koronázás jogi szerepe, az akkor uralkodó jogi felfogás szerint. A királylyá megválasztott megkoronáztatik, hogy a jogi actus külsőleg szemlélhető legyen s a trónra lépés jogi ténye mintegy betetőztessék, vallási szentesítést nyerjen. Nem mondhatnók, hogy a koronázás üres ceremonia, mert ámbár a trónfoglalás joga a nemzet választásán alapszik, de a koronázásban a koronázás olyan szükséges kiegészítője, hogy nélküle befejezettnek nem tekinthető.

Majd azonban az alkotmány biztosítása mutatkozott szükségesnek a királyi hatalom túlkapásaival szemben. De miután a király minden jogi kényszer fölött áll, a biztosítékot egy vallási fogadásban, az eskü szentségében keresik. Így keletkezik, ama szokás, hogy a király koronáztatásánál az alkotmányra hitlevelet ad ki és esküt tesz és e tények a koronázással olyan szoros összeköttetésbe jutnak, hogy elválaszthatlan részeinek tekintetnek. Ezzel a koronázás jogi jelentősége változást szenved, nem csak symbolicus szertartás már, hanem az alkotmány biztosítására is különösen szolgál.

A koronázás ugyan egész 1687-ig nincsen valamely hazai törvény által a trónfoglalás tényéhez előírva, de a királyok saját érdekükben sietteték, hogy hatalmukat vele megerősítsék s mert ez biztosított legjobban a netaláni ellenkirálylyal szemben is. A királyválasztó országgyűlésen u. i. a nemességnek mindig csak aránylag kis része jelent meg s ez kiáltotta ki a királyt; de mi sem gátolta, különösen míg a királyválasztó országgyűlés összehívása nincs a nádor közjogi hatáskörébe téve, hogy a nemesség más része, más királyt ne válasszon. A kérdés már most: melyik az igazi király? Az, a ki a sz. koronával megkoronáztatott. Továbbá a nemzet királyválasztáskor feltételeket szabott a választandó elé és ezek közé mindig bevehette és élt is evvel a jogával, a koronázást.

Könnyen érthetőleg a trónörökösödési rend szabályozásával a trónra lépés alapja megváltozott. Nem mondhatnánk ugyan, hogy itt szoros értelemben örökösödés fordul elő, mert az utód saját joga alapján veszi át az uralkodást, mely nem száll reá az előd hagyatékából; trónra lép, mert beállott az az idő, hogy a *pragmatica sanctio*ból folyó joga életet nyerjen. De a trónutódlás sorrendje mégis csak a messze jövőre lett megállapítva. Ez azonban a koronázás jogi jelentőségén igen csekélyt változtat, fontosságát pedig épen nem csökkenti. A koronázás régente *symbolice* kifejezte az országgyűlésileg megjelentek akaratát, hozzájárulását, hogy a koronában foglalt jogok valamely természetes személynek alkotmányos gyakorlatra átadassanak. Mai nap a nemzet nem választja királyát, miután idevonatkozó akaratát az 1723-ki törvényekbe tette le, de e törvények egyszersmind bizonyos föltételeket szabnak a trónra lépő elé és bizonyos kellékeket kívánnak tőle. Már most a koronázó országgyűlés, a koronázás ünnepélyes *actus*ában nyilatkozik arra nézve, hogy ki bir e kellékekkel és hogy a föltételeknek elég tétel. A koronázás tehát mai nap is az országgyűlésileg megjelent nemzetnek hozzájárulása, bizonyítása, hogy a koronázott a nemzeti akarat értelmében birja a teljes királyi hatalmat. Ezért arra a kérdésre, hogy ki koronáz Magyarországon? az uralkodó jogi felfogás ma is azt feleli: az országgyűlés, vagyis az országgyűlésileg megjelent nemzet és a koronázás egész menete egy országos ülés lefolyásának tekintetik. Régi törvényeink ezt így fejezik ki: »a király magát országgyűlésileg megkoronáztatta«, vagy »a király országgyűlésileg megkoronáztatott«. Legutóbbi koronázást beiktató 1867: 1. t. cikk pedig azt mondja: »*I. Ferencz József úr ő felségét az országgyűlés hű főrendei és képviselői a mindenható Isten segítségül hívásával, egyhangú örömnnyilvánítások és üdvözlések között Magyarország sz. koronájával ünnepélyesen megkoronázták.*«

Az 1791: 3. t. cikk *imperative* elrendeli, hogy a trónra lépő fejedelem 6 hó leforgása alatt koronáztassék meg. Ha már most a fejedelem magát magkoronáztatni elmulasztotta, vagy lehetetlenné teszi az által, hogy a hitlevelet kiadni, az alkotmányra esküt tenni vonakodik, az alkotmányt függeszti föl, megszűnik az állam jogi rendje és helyébe az erőszak lép. De ugyanez következne be, ha az országgyűlés vonakodnék a fentebbi törvénynek engedelmeskedni, illetve a koronázást teljesíteni, ámbár a trónra lépő minden kellékkel bir és hajlandó az alkotmányos föltételeket teljesíteni.

Az országgyűlés ezzel szintén megsértené a *pragmatica sanctio*ba és az ép nevezett törvénybe foglalt nemzeti akaratot, melyen pedig egymaga változtatni nem jogosult;

felfüggesztené az alkotmányt, hogy az önkénynek nyisson utat.

Régi jogunkban a még meg nem koronázott királyt nem tekintik törvényes királynak, miután trónfoglalása még nem volt befejezve, Werbőczynél is a legitimus rex csak a koronázott király. És mai nap is a mondottakból világosan látjuk, hogy alkotmányszerűen vagyis az alkotmány szabályait megtartva, csak a koronás király uralkodhatik. A trónörökösödési törvényektől fogva a királyt koronázás előtt hereditarius rexnek, örökös királynak nevezik és czíme egyszerűen »felség«. Az »apostoli« mellékczimet a szokásos gyakorlat csak a koronás királynak adja meg, a koronát tekintve apostolinak és csak a koronázott királyt a teljes királyi hatalom birtoklójának.

A korona lévén kútforrása minden közhatalmú jogoknak, ebből egész szorososan az következnek, hogy e jogok is csak a koronázás után gyakorolhatók, mint ugyancsak Werbőczy mondja: »Midőn a magyarok a sz. hitre áttértek és magoknak királyt választottak, minden birtokadományozás, nemesítés, törvényhozás és bíraskodás joga az uralkodással és kormányzással együtt a korona hatóságára és így a királyra átruházott.« De a gyakorlati életben ez akként jelentkezett, mint a hogy nem is jelentkezhetett volna máskép, hogy a már megválasztott, vagy később örökösödési joron trónra lépett király az államélet amaz ügyeiben, melyek a királyi hatalom közreműködését folyton és állandóan igénylik eljár, vagyis már koronáztatása előtt gyakorolja mindazon jogokat, melyeknek nem gyakorlása az államélet rendes folyását megakasztaná. Két nagy fontosságú jog azonban kiválik, mint a melyek csak a megkoronázott királyt illetik: a törvények szentesítésének joga és a kiváltságok, nemesesség, a szabadalmak adományozásának joga. Már Werbőczy és reá hivatkozva az 1741: 4. t. cikk kiemelik ezt, az 1791-ki törvényhozás pedig az egész tételt világosan szabályozza. A 3. t. cikkben el van mondva, hogy az örökösödési joron trónra lépő király a koronázás előtt is bírja már mind ama királyi jogokat, melyek az országnak köz- és alkotmányszerű kormányzására szükségesek, valamint fenmaradnak a jobbagyi hűség kötelességei a király iránt, de a privilegiumok osztogatása egyedül a koronás királyt illeti meg; a 12. t. cz. pedig hozzá teszi, hogy Magyarországnban a törvények alkotása, magyarázása és megszüntetése a törvényesen megkoronázott fejedelmet és országgyűlést illetik, máskép nem gyakorolhatók.

Tehát az örökösödési joron trónra lépő fejedelem, ugy, mint régente a választás után, uralkodó jogokat gyakorol már, de a teljes királyi hatalom a koronás király kezébe van letéve. Csak koronás király szentesíthet törvényt és az örökös királynak

privilegiumai akkor érvényesek, ha azokat koronáztatása után maga, vagy valamely koronás utóda megerősíti.

A koronázás politikai jelentőségét különösen emeli még annak alkotmányt biztosító tulajdonsága: a hitlevél és a koronázási eskü.

A hitlevél szövegét az országgyűlés állapítja meg, mint a hogy hajdan megszabta a választási feltételeket és ha azt a király elfogadja, a magát bemutató országgyűlés előtt a primásnak bezikkelyezés végett átadja. Magától értetődik, hogy a hitlevél, miután az alkotmány biztosítására szolgál, ennek tételével összeütközésbe nem jöhet. Ha a Felső és az országgyűlés valamely törvényt megváltoztatni, vagy eltörölni óhajtának, azt később, a koronázás után, valamely új törvénnyel tehetik csak.

Egy további kérdés azonban, mely heves vitáknak volt tárgya, úgy az 1790-ki, mint az 1830-ki országgyűlésen, hogy az ép mondott korlátok között, az országgyűlésnek mennyi önállósága van a hitlevél szerkesztésénél. A királyválasztás idejében az országgyűlés szabadon állapította meg a választási feltételeket; sőt így volt ez a Habsburgok alatt is a trónöröklés szabályozásáig; I. Lipót hitlevele nem kevesebb mint 17 pontot tartalmaz. De már a *pragmatica sanctio*, midőn a trónörökösödési feltételeket elősorolja, megtartandónak (habár csak közvetve) kívánja III. Károlynak az 1715: 2. t. cikkbe beiktatott hitlevelét, s a későbbi hitlevelek is mindig a »jelen hitlevél« kiadását említik a jövőendő koronázásoknál kötelezőnek.

Ezekből tehát azt lehetne következtetni, hogy a hitlevél szövege egyszer-mindenkorra meg van állapítva. A gyakorlat azonban mindjárt a *pragmatica sanctio* után, Mária Terézia hitlevelénél és azóta folyton különbséget tesz a hitlevél lényeges és lényegtelen része között. Lényeges rész a *pragmatica sanctio*-ban kikötött feltételek, minthogy csak ezek mellett történhetik jelenleg a trónfoglalás, valamint azok, a melyeket egy későbbi törvény mond a hitlevélbe fölveendőnek, így az 1868: 30. t. cikk a tartományok politikai és területi integritásának biztosítását. Ezekre nézve a hitlevél tartalma (törvényben) előre meg van állapítva, s az azt szövegező országgyűlés a lényegre változtatást nem tehet. De az általánosságban tartott bevezetést, a *stylus* formásgait, az elavult szókat nem tartja olyan mértékben lényegesnek, hogy azokon változtatás ne eszközölthetnék. Sőt a bevezetésben bizonyos változtatásokat kell is tenni, miután a királyi elődről is megemlékezik és ez minden koronázásnál más-más lesz.

Továbbá a gyakorlat nem tekinti a lényeggel összeütközésben levőnek, ha az eddigi hitlevélben nem foglalt még vala-

mely alkotmánytétel külön kiemeltetik. III. Károly, illetve Mária Terézia óta a lényegben mit sem változott hitlevél u. i. a bevezetés után öt pontot tartalmaz. Az első szól a magyar alkotmányoknak és törvényeknek, törvényes szokásoknak fentartásáról általában; a következő négy pont pedig egyes alkotmánytételket még külön ki is emel. A 2-ik a sz. koronának az országban való őrizését; 3-ik a visszaszerzett és visszaszerzendő területnek az ország koronájához való esatolását; 4-ik a trónörökösödés sértetlen megtartását; 5-ik a koronázást és a következő királyok által ezen hitlevél kiadását. Már most ha az országgyűlés bármilyen okból, ezeken kívül egyes alkotmánytételt a hitlevélben még külön óhajt biztosítani, azt beveheti a nélkül, hogy a lényeggel összeütközésbe jöjjön, miután a tétel az első pontban, általánosságban ugyis elismertetett. Így azután többször elő is fordult, hogy a hitlevél valamely új alkotmánytétel fölemlítésével kibővült. A legutolsó koronázás hitlevele a trónlemondás szabályait említi fel külön.

Ha azonban a koronázandó Felső az országgyűlés propositióit a hitlevél kibővítésére nem fogadja el, akkor a régi hitlevél kerül kiadásra, miután alkotmányunk expressive még is csak annak kiadását mondja a koronázás egyik feltételének. Erre praecedens is van: II. Lipót visszautasította az országgyűlés javaslatát és Mária Terézia hitlevelét iktatta az 1791: 2. t. cikkbe.

Hasonlót mondhatnánk a koronázási közjogi esküről is, mely a hitlevél rövid kivonata.

Törvényeink a trónra lépő fejedelem elé föltételképen szabják, hogy »ősi szokások«, vagy »annak rendje szerint« koronáztassa meg magát. E tételek úgy magyaráztatnak, hogy részletesen a törvénybe nem iktatott, de szokás útján kifejődött szertartások mellett, a sz. koronával koronáztassa meg magát. Az ugyan kétségtelen, hogy a korona csak symbolum s hogy a koronázás jogi hatályát a nemzet helyeslő, beleegyező hozzájárulása adja; s ezt többször kifejezve is találjuk. Midőn Róbert Károlyt királylyá választották, a sz. koronávali koronázás elmaradt, miután az erdélyi vajda a sz. koronát nem volt hajlandó kiadni. A sz. szék követe összehívta az előkelőket s a gyülekezet kijelenti: »Ha a római pápától sz. Istvánnak adott korona jövő gyűlésig László vajdától vissza nem kerül, e végzés erejénél fogva szentetlennek, eltiltottnak, elvetettnak tartandó mindaddig, míg a király kezébe, vagy a székes-fehérvári káptalanhoz, a hova tartozik, vissza nem jut. Helyébe pedig más korona készüljön és a pápai követ által ünnepélyesen megáldassék és ezentúl a király és utódai e koronával koronáztassanak.« (L. Ipolyi: i. m.) Továbbá az ország rendei 1440-ben Ulászlót sz. István

koponyájának ereklyetartójáról levett koronával koronázták meg, miután Albert özvegye a sz. koronát Ausztriába vitte és ugyanekkor kijelentik, hogy a korona csak jelkép s a koronázás akkor bírhat valódi érvénynyel, ha a nemzet helyeslő akarata kíséri; ha pedig ez megvan, más koronával való koronázás is érvényes lehet. De a fejedelmek annyira ismerték a nemzet ragaszkodását ez ősi sz. ereklyéhez, hogy majdnem olyan súlyt helyeztek a sz. korona birtokára, mint a nemzet beleegyezésére.

Végül a nemzet kegyelete, imádással rokon ragaszkodása a koronához közokmányainkban is kifejezésre jut. Elnevezik szentnek, szentségesnek, mert a sz. király szerzi, sz. királyok viselik és szent a nemzet tiszteletében. E jelző először is IV. László egyik okmányában fordul elő (1265) s használata csakhamar általános lesz (Ipolyi: i. m.). Nevezik még angyalinak, miután az égből leszállt angyal sugallatára adományoztatott; valamint apostolinak, mert apostolok utódától eredt és apostoli erényekért, cselekedetekért adatott, mint azt a Sylvester-féle bulla kifejezi.

Ezzel a koronázási emlékünnepegy véget ért.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A genuai ünnepélyrendező bizottság még f. évi april 26-án meghívta akademiánkat *Serafini Fülöp* pisai egyetemi jogtanárnak f. évi junius hó 26-án megtartandó 35 évi tanári jubileumára. Erre a kar elhatározta, hogy a jubilánshoz üdvözlő iratot küld, mely ekkép hangzott:

Magnifico ac doctissimo Juris Professori

Philippo Serafini

Pisae
in Italia.

Director collegiumque iuris professorum regiae Academiae Magno-Varadinensis, occasione iubilei tui cordicitus Te salutant, ex intimo cordis sui affectu exoptantes, ut Tu, Vir Doctissime, in scientiis iurisprudentiae colendis hucdum quam secutus es praeclaram, non modo intra, sed et extra pulcherrimae Patriae tuae confinia nominis Tui gloriam usquequaque augere, et divina favente Clementia, optimo semper animi corporisque vigore usque ad extremos vitae humanae fines gaudere possis!

E consessu collegii professorum, die mensis Maii 31.,
anni 1892. celebrato.

Dr. Aloysius Bozóky de Eadem m. p.

Consiliarius Regius, Director et Juris Romani, et
austriaci privati professor p. o.

Dr. Arpadus Sipos m. p.

Advocatus et Juris hungarici privati ac Processus
civilis, nec non Juris cambio-mercantilis et me-
tallici professor p. o.

Dr. Emericus Molnár m. p.

Oeconomia nationalis, legum financialium, nec
non Juris publici internationalis positivi profes-
sor p. o.

Dr. Colomannus Személy m. p.

Statisticae et legum Administrationis publicae, nec
non Historiae culturae universalis professor p. o.

Dr. Adolphus Persz m. p.

Historiae Juris ac Status Hungariae, item
Historiae Juris universalis, nec non Juris Cano-
nici prof. p. o.

Dr. Ernestus Nagy de Felső-Eőr m. p.

Politicae et Juris publici Hungariae, nec non His-
toriae novissimae professor p. o.

Dr. Julius Horányi de Körös-Tarján m. p.

Juris criminalis ac processus cr. nec non Philo-
sophiae Juris prof. p. o.

Dr. Emericus Nemes m. p.

Ethicae docens.

Dr. Franc. Horányi de Körös-Tarján m. p.

Archiater Civitatis Magno-Varadinensis, Hygienae
publicae et Medicinae forensis docens.

Dr. Irenaeus Károly m. p.

Scientiae Rationum Cameralium docens.

Viszonzás fejében a jubiláns minden tanárnak megküldte
arczképét, az akademiának pedig egy díszpéldányát amaz emlék-
könyvnek, mely 33 olaszországi egyetemi jogtanár tudományos
értekezéseit tartalmazza.

1892. évi jun. 25—29-én Nagyvárad fényes ünnepélyek-
nek színhelye volt, ekkor ülte meg ugyanis a város a török
hódoltság alól történt felszabadulása 200. és I. László magyar

király szentté avattatásának 700-ik évfordulóját. A jogakademia ezen nagy jelentőségű ünnepek minden mozzanatánál képviselve volt.

Az előadások a felsőbb helyen jóváhagyott tanrend szerint a törvényes szüneteken kívül szakadatlanul folytak f. évi június 4-ig; az alap- és államvizsgálatok folyó évi június 9-től 22-ig tartattak meg.

Részvétét fejezte ki a kar m. évi okt. 11-én néh. *Révész Bálint*, volt jogtanár halála alkalmából a debreczeni főtanodának, m. évi nov. 27-én néhai Dr. *Wenzel Gusztáv* egyetemi jogtanár halála alkalmából az elhunyt családjának, folyó évi jun. 3-án néhai *Kerkapoly Károly* egyetemi jogtanár halála alkalmából a budapesti egyetem jogi karának, f. é. jan. 7-én néhai *Brencsán Sándor* jogtanár halála alkalmából a kassai kir. jogakademiának, f. évi márcz. 7-én pedig néhai gf. *Csáky István* halála alkalmából mélyen lesujtott édes atyjának gf. Csáky Albin vallás- és közoktatási m. kir. minister urnak. A gyászlobogó kitzúzése által adott pedig részvétének kifejezést néhai *Haynald Lajos* kalocsai érsek, bellusi *Baross Gábor* volt m. kir. kereskedelemügyi minister és néhai *Klapka György* 1849. évi honvédtábornok haláleseteik alkalmából, és megjelent az utóbbiak lelki üdvéért tartott gyászsztteni tiszteleteken.

Az ifjuság kebeléből *Nyiry Lajos* másod évi joghallgatót ragadta ki a kérlelhetetlen halál; a korán elhunytat, szülei reményét és büszkeségét, ki nem csak a jogakademián, hol kitüntetéssel tette le az első alapvizsgálatot, hanem a cs. és kir. közös hadseregnél is, hol huszárhadnagyi rangot nyert, s így mindenütt felebbvalói és barátainak becsülését és szeretét vívta ki, a közrészvét kísérte végső nyugvó helyére!

V. A TANÁROK IRODALMI MŰKÖDÉSE.

Dr. *Bozóky Alajos* igazgató-tanártól megjelentek:

- 1) Megnyitó beszéd és értekezés a részletügyletekről; lsd jelen Almanach 9 s köv. ll. Jogt. Közl. 1891. évf. 38. 39. sz.
- 2) Emlékbeszéd Ő Felsege megkoronáztatásának 25. évfordulója alkalmából; lsd jelen Almanach 24. s köv. ll.

3) Az ausztriai magánjog rendszere (befejező füzet 257—639. ll.). Budapest 1891. (Pallas kiadása).

4) Lainé nemzetközi joga; a Jogt. Közlöny 1891. évf. 52. sz.

5) Az új elméleti államvizsgálat, a nvárad *»Szabadság«* cz. politikai napilap 1892. évf. 5. sz.

6) Rivier Alphons nemzetközi joga; a Jogtudom. Közl. 1892. évf. 2. sz.

7) Az egységes jogi államvizsgálat; u. o.

8) A jogi tanulmányi rend megváltoztatásáról; u. o. 3. sz.

9) Reform d. theoretischen Befähigung zum öffentlichen Dienste: a müncheni Hochschulen-Nachrichten f. é. 18. sz.

10) A művészetek a római császárság fénykorában; Nagyvárad, 1892. 188 l.

Dr. *Nagy Ernő* ny. r. tanártól megjelentek:

1) A magyar államjogi methodológiáról (Athenaeum. 1892. 1. szám).

2) A korona és koronázás a magyar jogban. (L. jelen Almanach 30. s k. ll.)

3) Válasz közjogi könyvem egyik bírálójának. (Magyar Igazságügy 1891. nov. szám.)

4) Bírálát Schwarcz Gyula: Montesquieu und die Verantwortlichkeit der Rätthe des Monarchen című művéről. (Jogtud. Közl. 1892.)

5) Bírálát Steinbach: Die ungarischen Verfassungsgesetze című munkájáról. (Jogtud. Közl. 1892.)

Dr. *Nemes Imre* magántanártól megjelent:

1) Bardenhewer Ottó *»Pseudo-aristotelesi irat a tiszta jóról«* című művének ismertetése és bírálata a *»Bölcséleti Folyóirat«* 1891. évi IV. füzetében.

2) A lélek- és gondolkodástan tanmódszere középiskoláinkban, a nagyvárad m. kir. állami főreáliskola 1891 $\frac{1}{2}$ évi Értesítőjében.

3) Közlemények fővárosi és helybeli lapokban.

Dr. *Károly Irén* magántanártól megjelent:

1) Az absolut mértékrendszer a hang- és hőtanban; a nagyvárad premontrei kanonokrendű főgymnasium 1891 $\frac{1}{2}$ tanévi értesítőjében.

2) A sugárzó testek tisztító erejéről, a matematikai és physikai lapokban.

A tanárok irodalmi működését a lefolyt évben is lényegesen előmozdította ama szives készség, melylyel a budapesti m. k. t. egyetem könyvtára a kívánt műveket rendelkezésre

bocsátotta, a miért e helyen az akadémiai igazgatóság forró köszönétét nyilvánítani kedves kötelességének ismeri.

VI. IFJUSÁGI EGYLETEK.

1. Joghallgatók segélyező egylete.

Elnök: Bozóky Kálmán IV. éves joghallgató.
 Alelnök: Ritoók Géza III. éves joghallgató.
 Főjegyző: Poynár Sándor III. éves joghallgató.
 Pénztárnok: Wawrek Kálmán II. éves joghallgató.
 Ellenőr: Ormós Imre I. éves joghallgató.
 Aljegyző: Winkler Lajos I. éves joghallgató.

Bizottmányi tagok:

Berthóty Károly, Deutsch Géza, Markovits Károly, Linzinger Gyula IV. éves, Balázsházy Iván, Győrffy Kálmán, Szabó Bertalan III. éves, Ertsey Pál, Nyiry Lajos, Salacz Ferencz, Sántha Barna II. éves, Hraball Ottó, Lestyán Ödön, Ferentiu Ágoston I. éves joghallgatók.

Az egylet alaptőkéje ebben az évben is jelentékenyen névszerint 8785 forint 21 krajczárról 8917 forint 71 krajczárra emelkedett. A biharmegyei keresk. bank 25 forintot adott; t. Mütter Ferencz élesdi kir. járásbíró ur a fia, ifj. Mütter Ferencz volt itteni joghallgató emlékére tett alapítvány gyarapítására 10 frtot, Dobosfy Alajos kir. táblai bíró 4 frtot, Erdélyi Endre kir. táblai bíró 8 frtot, az idei bál tiszta jövedelme pedig 85 frt 50 krt juttatott az alaptőkének; pénztári maradvány 68 frt 88 kr.

Segélyezésben részesült az első félévben 13, a második félévben 11 joghallgató. Segélyezésre fordított összesen 380 frt.

2. Önképző- és Olvasó-egylet.

Elnök: Stocker József IV. éves joghallgató.
 Alelnök: Linzinger Gyula IV. éves joghallgató.
 Főjegyző: Berthóty István III. éves joghallgató.
 Pénztáros: Medzihradzky Jenő III. éves joghallgató.
 Ellenőr: Winkler Lajos I. éves joghallgató.
 Könyvtáros: Gubicza Ádám II. éves joghallgató.
 Aljegyzők: Ferencz Ágoston I. éves joghallgató,
 Hraball Ottó I. éves joghallgató és
 Szabó Aurél I. éves joghallgató.

Bizottmányi tagok:

Berthóty Károly, Repold Lajos, Csipu Pál és Németh János IV. évesek; Papp Sándor, Faur János, Gelei József és Bajor Antal III. évesek; Valeán Aurél, Salacz Ferencz, Wawrek Kálmán és Losonczy Géza II. évesek; Ormos Imre, Bekker István, Rác János és Szklenyár Győző I. éves joghallgatók.

Az egyletnek volt 106 tagja, járatos napilapokat és folyóiratokat. Ez évben 6 bizottsági és 5 közgyűlés volt, melyeken a kör folyó ügyei intéztettek el; megemlítendő, hogy az egylet örökös rendes tagul belépett a »Felső Magyarországi Közművelődési Egylet«-be. Az év folyamán több szakfelolvasás rendeztetett, melyeken a felolvasott viták tárgyai felett a tagok beható vitát folytattak. — Azonkívül a felvidéki éhínségesek javára egy nyilvános felolvasó-, szavalati- és zeneestélyt rendezett az egylet s ennek tiszta jövedelme rendeltetése helyére elküldetett. — A kör jelenlegi vagyona a takarékpénztárban gyümölcsözöleg kezelt 1057 frt 85 kr.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VII. A TANÁROK ÉS AZ ÁLTALOK ELŐADOTT TAN- TÁRGYAK ÁTNÉZETE.

A tanárok neve	Tanító hivatali minőség	Tanszakma	Előad. nyelv	Heti órák száma		Észrevétel
				I. félév	II. félév	
Dr. Bozóky Alajos	Kir. tanácsos, igazgató, ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár.	Római jog Osztr. magánjog.	m a g y a r	16	10	Tanári éveinek száma: 24. (Azelőtt 1 $\frac{1}{4}$ évig a m. k. helytartó-tanácsnál és a közoktatási m. kir. minis-teriumnál szolgált.)
Dr. Sipos Árpád	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár, lites-, köz- és váltó ügyvéd	Magy. magánj. Törvkezési elj. Keresk. és váltó-jog. Bányajog.	m a g y a r	16	15	Tanári éveinek száma 22 $\frac{1}{2}$.

A tanárok neve	Tanító hivatali minőség	Tanszakma	Előad. nyelv		Heti órák száma		Észrevétel
			I.	II.	I.	II.	
Dr. Molnár Imre	ny. r. tanár képesített egyetemi magántanár.	Nemzetgazdaságtan Pénzügytan M. pénzügyi törvények Tételes nemzetközi jog.			11	9	Tanári éveinek száma: 23. (Három évig segéd-tanár volt.)
Dr. Személy Kálmán	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár.	M. közigazgatási jog. Osztrák-magyar állam statist. Művelődéstörténet.			10	10	Tanári éveinek száma: 19. (Egy évig segéd-tanár volt.)
Dr. Persz Adolf	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár, h. ügyvéd.	M. alkotm. és jogt. Európai jogt. Egyházi jog.			14	6	Tanári éveinek száma: 17.
Dr. Nagy Ernő	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár.	Politika Encyclopædia Magyar közjog A XIX. század tört.			12	8	Tanári éveinek száma: 12.
Dr. Hoványi Gyula	ny. r. tanár, képesített egyetemi magántanár.	Jogbölcészlet Büntetőjog.			11	9	Tanári éveinek száma: 7.
Dr. Nemes Imre	képesített egyetemi magán-, fő-reáltanodai ny. r., akad. magántanár.	Bölcészlet.			—	4	Itten töltött tanári éveinek száma: 18.

A tanárok neve	Tanítói hivatali minőség	Tanszakma	Előad. nyelv		Heti órák száma		Észrevétel
			I.	II.	I.	II.	
Dr. Hoványi Ferencz	orvostudor, városi tiszti fő- és egyházmegyei orvos, akad. magántanár	Tszéki orvostan Közegészségstan	m	a	2	2	Tanári éveinek száma: 12 1/2.
Dr. Károly Irén	képesített főgymn. ny. r. tanár, akad. magántanár	Államszámviteltan	—	—	—	2	Itteni mtanár 1 1/2 év óta.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
VIII. AKADÉMIAI HALLGATÓK.

1) Beigatott ny. hallgatók.

N é v		Tan-félév	N é v		Tan-félév	
<i>1. évesek.</i>						
<i>a) rendes hallgatók:</i>						
*Ádám Sándor	1	2	*Imrik Gusztáv k.	—	—	
Beliczay Kornél	1	2	15Kertész Mór	1	2	
Buday Antal	1	2	*Kocsán János	1	2	
Budó János	—	—	Kutni Gyula k.	—	—	
5 Cziffra Kálmán	1	2	Lestyán Ödön	1	2	
Daraban Endre	1	2	Mesesián Koriolán	1	2	
Erdély Endre.	1	2	20Misley Gyula	1	2	
Erdey Gyula	1	2	Novák Kornél	1	2	
Farkas Kálmán	—	—	Ormós Imre	1	2	
10Ferentiu Ágoston	1	2	Papp Károly	1	2	
Gropsán Mihály	1	2	Petry Béla	—	—	
*Gyöngyössy István	1	2	25*Poynár Özséb	1	2	
Ille Andor	1	2	*Rácz János	1	2	
			*Szabó Ákos	1	2	
			Szabó Aurel	1	2	
			Szklenyár Győző	1	2	
			30 Török István	1	2	

N é v	Tan- félév	N é v	Tan- félév
Tury Endre k.	— —	*Wawrek Kálmán	1 2
Wachter Károly	1 2	Zana János	1 2
Winkler Lajos	1 2		
Zilahy Gusztáv	1 2	b) <i>rendkívüli hallgató:</i>	
b) <i>rendkívüli hallgatók:</i>		Czibenszky János	— —
35Bekker István	1 2	<i>III. évesek.</i>	
Elek Gusztáv	1 2	Adorján Emil	1 2
Hraball Ottó	1 2	*Ardeleán Jusztin	1 2
Koszta István	1 2	*Bajor Antal	1 2
<i>II. évesek.</i>		Balázsházy Iván	1 2
a) <i>rendes hallgatók:</i>		5 Barta Ferencz	1 2
Baróthy Pál	1 2	*Berthóty István	1 2
Brebán Sándor	1 2	Dobák Emil	1 2
Ellmann Ferencz	1 2	*Faur János	1 2
*Ertsey Pál	1 2	Fazekas Lajos	1 2
5 Gál Lajos	1 2	10 Gelei József	1 2
*Gubicza Ádám	1 2	Grosz Mátyás	1 2
Handl József	1 2	Györffy Kálmán	1 2
Heitler Hugo	1 2	Hajnal Ede	1 2
Jacobi Béla	1 2	Kertész Ede	1 2
10 Kádár Árpád k.	— —	15 *Kindris Gábor	1 2
Kiss László	1 2	Klitus János	1 2
Kli Antal	1 2	Kohn Ferencz	— —
Kurländer Ede	1 2	Kunz Elek	1 2
*Lázár Aurel	1 2	Kwirsfeld László	1 2
15 *Losonczy Géza	1 2	20 Lindenfeld Zsigmond	1 2
Marosi Endre	1 2	*Mezidhraczký Jenő	1 2
† *Nyiry Lajos	1 2	*Miclea György	1 2
Orosz Mihály	1 2	Örley György k.	— —
Salacz Ferencz	1 2	*Papp Sándor	1 2
20 Sántha Barna	1 —	25 Popesku Tivadar	1 2
Sinkay Tráján	1 2	Popovits Vazul	1 2
Szathmáry Béla	1 2	*Poynár Sándor	1 2
Tury Kálmán	1 2	Ritoók Géza	1 2
Vajnovszky Vincze k.	— —	Sal Ferencz	1 2
25 Valeán Aurel	1 2	30 Schneckendorff Márk	1 —
Vucskics László	1 2	Solymosán Illés	1 2
		Stavarsz Hugo	1 2
		Szabó Bertalan	— —

N é v	Tan- félév	N é v	Tan- félév
<i>IV. évesek.</i>		Losschmidt Ödön v.	1 —
Berthóty Károly	1 2	Markovits Károly	1 2
*Bozóky Kálmán	1 2	*Német János v.	1 —
*Csipu Pál	1 2	15*Putics Oktavián v.	1 —
Deutsch Géza v.	1 —	*Repold Lajos	1 2
5 Főnyad Endre	1 2	*Stocker József v.	1 —
Goldberger Miksa	1 2	Szűts Dezső	— 2
*Hegedüs Gyula v.	1 —	<i>Vendég</i>	
Holländer Sámuel	1 2	Guttman Zsigm.	— 2
Jelinek István k.	— —	összesen 119.	
10*Kalmár Ferencz	1 2		
*Linzinger Gyula	1 2		

A *-gal jelöltek ösztöndíjasok.

A k-val jelöltek katonák.

Jegyzetek:

A v-vel jelöltek a 7-ik félév után végbizonyítványt nyertek.

A kiknek neve mellett félév nincs kitéve, azok elmaradtak.

2) Vizsgálati engedélyt nyertek:

a II. alapvizsgálatra:

Fáy András, volt budapesti egyetemi joghallgató.

A jogtudományi államvizsgálatra:

Szathmáry Király Andor, m. alszámvevő.

Udvarhelyi Béla, m. közigazgatási gyakornok.

Az államtudományi államvizsgálatra:

Gödri Ferencz, sepsi-szt.-györgyi városi főjegyző.

5 Szathmáry Király Andor, m. alszámvevő.

Udvarhelyi Béla, m. közigazgatási gyakornok.

Védfi Győző, m. kir. távirtda és postatiszt Budapesten.

Az államszámviteltant hallgatták:

Böhm János,
Keller Lajos,
Reindl István,

Szedlarik István,
Tölzel Lajos.

Az intézetet általában látogatók száma tehát 124 volt. A beíratott nyilvános joghallgatók számánál a múlt évihez képest gyarapodás 12, a vizsgaengedélyt nyert egyének számánál apadás 2, az államszámviteltant hallgató tisztviselőknél gyarapodás 0, általános gyarapodás tehát 12.

A ny. joghallgatók között származás szerint volt: Abauj megyei 1, Alsó-Fehér megyei 1, Arad megyei 8, Árva megyei 1, Békés megyei 11, Bihar megyei 61, Borsod megyei 1, Csongrád megyei 1, Gömör megyei 1, Hajdu megyei 2, Hunyad megyei 1, Jász-N.-Kún-Szolnok megyei 1, Komárom megyei 1, Krassó-Szörény megyei 3, Liptó megyei 1, Máramaros megyei 1, Pest megyei 1, Sáros megyei 1, Somogy megyei 2, Sopron megyei 1, Szabolcs megyei 2, Szathmár megyei 11, Szeben megyei 1, Szilágy megyei 1, Szolnok-Doboka megyei 1, Temes megyei 1, Trencsén megyei 1. Összesen 119.

IX. A TANDIJ ALÓL EGÉSZEN S FÉLIG FELMEN- TETTEK KIMUTATÁSA.

Évfolyam		egészen	félíg	frt	kr
Az I. félévben	Az I. évfolyamban	3	3	99	—
	A II. évfolyamban	3	2	84	—
	A III. évfolyamban	2	1	57	50
	A IV. évfolyamban	2	3	84	—
	Összesen:	10	9	324	50
A II. félévben	Az I. évfolyamban	2	3	66	50
	A II. évfolyamban	3	2	96	—
	A III. évfolyamban	2	1	60	—
	A IV. évfolyamban	1	3	37	50
	Összesen:	8	9	260	—

Az egész évben tehát 36 joghallgatónak 584 frt 50 kr tandij engedtetett el. Három első, négy másod és öt harmad évi tanfolyambeli joghallgató tandíjfizetés nélkül kimaradt, a beíratott önkéntesek szintén nem fizettek tandíjt.

Az ösztöndíjak, segélyegyleti díjak, elengedett tandíjak s a beteg-segélyező alaphól utalványozott segélyek együttvéve 7150 frt 64 kr-ra ruktak.

X. TANANYAG.

A) Kötelező tantárgyak:

Első félév	Első évfolyam	Bevezetés a jog- és államtudományokba, 2 óra. Római magánjog (institutiók), 8 óra. Magyar alkotmány- és jogtörténet, 7 óra. Művelődéstörténet, 4 óra.
	Második évfolyam	Nemzetgazdaszat, 6 óra. Magyar magánjog, 5 óra. Jogbölcsészet, 6 óra. A XIX. század története, 4 óra.
	Harmadik évf. Jogtudományi tanfolyam	Peres és peren kívüli eljárás, 5 óra, Osztrák magánjog, 6 óra. Magyar kereskedelmi és váltójog, 6 óra. Büntetőjog, 5 óra.
	Negyedik évfolyam. Államtud. tanfoly.	Alkotmányi és kormányzati politika, 5 óra. Magyar közigazgatási jog, 5 óra. Magyar pénzügyi jog, 5 óra. Egyházi jog, 7 óra.
Második félév	Első évfolyam	Római magánjog (pandekták), 8 óra. Európai jogtörténet, 5 óra. Ethika, 4 óra.
	Második évfolyam	Tételes nemzetközi jog, 3 óra. Pénzügytan, 4 óra. Magyar magánjog, 5 óra. Magyar közjog, 6 óra.
	Harmadik évf. Jogtudományi tanfolyam	Peres és peren kívüli eljárás, 5 óra. Magyar állam statisztikája, 5 óra. Büntetőjog, 5 óra.
	Negyedik évfolyam. Államtud. tanfoly.	Special collegiumok.

B) Specialcollegiumok.

Az első félévben 4 tanár hirdetett hetenkinti 14 órában 7 specialcollegiumot, melyeket 190 joghallgató látogatott, a második félévben pedig 10 tanár hetenkinti 30 órában 15 specialcollegiumot, melyeket 416 joghallgató látogatott, számos joghallgató ugyanis több specialcollegiumra iratkozott be.

A specialcollegiumokat a következő táblázat tünteti föl:

A tanár neve	Az előadás tárgya * Publicumok. † Kötelező collegiumok.	Heti óraszám	Hallgatók száma
Első félév			
Bozóky	Római perjog	1	37
»	*Gaius olvasása	1	38
Személy	†Művelődéstörténet	4	38
»	Statistika elmélete	1	14
Nagy	*Gyakorlatok a politikából	1	24
»	†A XIX. század története	4	29
Hoványi F.	Közegészségtan	2	10
Második félév			
Bozóky	Római örökjog	1	34
»	*Osztrák örökjog	1	38
Persz	Jogtörténeti forrástanulmány	1	36
Nagy	Közjogi gyakorlatok	2	30
Hoványi Gy.	Jogbölcészeti conversatorium	1	29
»	Büntetőjogi gyakorlatok	2	34
»	*Szemelvények a jogbölcészetből	1	32
Személy	Közigazgatási jog	4	12
»	A szegényügy	1	10
Molnár	A műiparról	2	31
Sipos	A bányajog alaptanai	3	20
»	Váltójogi practicum	2	28
Hoványi F.	Törvényszéki orvostan	2	26
Nemes	†Ethika	4	34
Károly	Allamszámviteltan	2	22

XI. ÖSZTÖNDIJASOK.*)

Ösztöndíjat a következő joghallgatók élveztek:

Az I. évfolyamban:

	Ádám Sándor, Gozsdu-félét	200	frttal.
	Gyöngyössy István, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	30	»
	Imrik Gusztáv, Alapy-félét	210	»
	Kocsán János, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	30	»
5	Pognár Özséb, Gozsdu-félét	500	»
	Rácz János, Ghiba-Birta-félét	200	»
	Szabó Ákos, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	30	»

A II. évfolyamban:

	Ertsey Pál, Száraz-félét	300	»
	Gubicza Ádám, Alapy-félét	210	»
10	Lázár Aurel, Ghiba-Birta-félét	200	»
	Losonczy Géza, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	30	»
	» » Alapy-félét	210	»
	Nyiry Lajos, Alapy-félét	210	»
	Wawrek Kálmán, Alapy-félét	150	»

A III. évi tanfolyamban:

15	Ardelean Jusztin, Ghiba Birta-félét	200	»
	Bajor Antal, Alapy-félét	210	»
	Berthóty István, Jedlicska-Kondé-Szenczy-félét	30	»
	Faur János, Gozsdu-félét	225	»
	Kindris Gábor, Koháry-félét	150	»
20	Mezidhraczký Jenő, győri kir. árva-alapítványbeli	100	»
	Miclea György, Gozsdu-félét	250	»
	Papp Sándor, Gozsdu-félét	200	»
	Pognár Sándor, Gozsdu-félét	450	»

A IV. évi tanfolyamban:

	Bozóky Kálmán, Koháry-félét	300	»
25	Csipu Pál, Gozsdu-félét	225	»
	Hegedüs Gyula, Jövedéki birság-alap-félét	200	»
	Kalmár Ferencz, Török-félét	100	»
	Linzinger Gyula, gf. Tisza Lajos-félét	100	»
	Német János, Ghiba Birta-félét	200	»
30	Putics Oktavián, Guzsdu-félét	250	»
	Repold Lajos, Alapy-félét	210	»
	Stocker József, Alapy-félét	210	»

*) A kifizetett ösztöndíjak összege 6120 frt.

XII. VIZSGÁLATOK.

Az 1874. évi Szabályzat 52. §-a értelmében a joghallgatók előmenetelének figyelemmel kísérése szempontjából sürűen tartattak colloquiumok nemesak a kötelező, hanem egynémely speciálcollegiumokból is, az összes colloquiumok száma 711 volt.

A jelen 1891/92 tanév folyama alatt letett alap- és államvizsgálatok eredménye pedig a következő:

1891. évi szeptember 1-től 1892. jun. végéig.*)

Letette az	Nyilvános rendes joghallgató	Miniszteri engedély folytán	képesítettett			elfüggesztett	összesen
			kitüntetéssel	egyhangulag v. szótöbbséggel	nem		
Első alapvizsgálatot	30	—	6	21	1	2	30
Második alapvizsgálatot	36	2	7	24	3	4	38
Államtudom. államvizsg.	9	5	4	10	—	—	14
Jogtud. államvizsgálatot	10	3	6	6	1	—	13
Főösszeg:	85	10	23	61	5	6	95

A jogtanulók szorgalmának fokozása szempontjából a nm. vallás- és közoktatási m. kir. miniszter ur 1886. évi márczius 19-én 46299—1885. sz. a. kelt szabályrendeletével elrendelni méltóztatott, hogy azon jogtanulók nevei, kik az alap-, s illetőleg államvizsgálatokat kitüntetéssel teszik le, a Budapesti Közlöny- s a közoktatás állapotáról évenként kiadatni szokott miniszteri jelentésben leendő közzététel végett hivatalból felterjesztessenek, egyttal felhatalmazván az intézeti igazgatókat, hogy belátásukhoz képest az illetőknek neveit más alkalmas módon is közzétehessék.

*) Ezen táblás kimutatás az egész tanév alatt letett összes alap- és államvizsgálatok eredményét tünteti föl, melyben a mult évekről elmaradt pót- és javítóvizsgálatok is benfoglaltatnak, ellenben a 60. lapon lévő táblázatban csak az idei joghallgatók vizsgálatai vannak feltüntetve.

Az 1889. évi október hó 3-án 41398. sz. a. kelt magas rendelet értelmében pedig azon joghallgatók nevei, kik jogi tanulmányaikat kitünő sikerrel fejezték be és a tanári kar előtt mint jó magaviseletű, szorgalmas és komoly törekvésű ifjak ismereteseek, időközönként a m. kir. igazságügyi minister urral is közöltessenek, mert ezekre az ifjakra a hivatali alkalmazásoknál különös figyelemmel lesz, hogy egyrészt lehető jó erők belépése az államszolgálatba biztosíttassék, másrészt hogy ez a jogi és politikai pályára készülő ifjuságnak buzdításul szolgáljon.

A helybeli kir. jogakadémia hallgatói közül *kitüntetéssel* tettek le:

1) Az első alapvizsgálatot: *Cziffra Kálmán, Gropsián Mihály, Kertész Mór, Sklenyár Győző, Winkler Lajos, Zilahi Gusztáv*;

2) A második alapvizsgálatot: *Brebán Sándor, Ertsey Pál, Jacobi Béla, Kurländer Ede, Lázár Aurel, Marosi Endre és Pollák Béla*; CU Cluj / Central University Library Cluj

3) A jogtudományi államvizsgálatot: *Bozóky Kálmán, Csuppay Ferencz, Halász Zsigmond, Hegedüs Gyula, Német János és Papp Jenő*;

4) Az államtudományi államvizsgálatot: *Gödri Ferencz, Hegedüs Gyula, Német János, Weisz Lajos*.

A fentérintett felhatalmazásnál fogva a kitüntetéssel vizsgázott joghallgatók nevei a helybeli lapokban is közöltettek.

XIII. A JOGHALLGATÓK STATISZTIKAI ÁTNÉZETE.

60

Évfolyam		A kötelezett colle- giumok óraszámja	A tanulók száma	Anyanyelv szerint					Vallás szerint					A vizsg. eredm.				Tanpénz		Az ösztöndíjasok száma	Az ösztöndíjak ösz- szes mennyisége o. é. forintokban			
				magyar	román	német	szerb	lengyel	római kath.	gör. kath.	gör. keleti	helv. hitv.	ágost. hitv.	mózes vallásu	képesített		vizsga nélkül	fizetők	mentesek					
															egyszerűen	nem			1/1			1/2		
Első félév	Első évfolyam	21	38	29	9	—	—	—	19	4	8	5	1	1	—	—	—	—	32	3	3	7	600 655 907 ⁵ 897 ⁵	
	Második évfolyam . . .	21	29	25	4	—	—	—	13	5	1	5	—	5	—	—	—	—	24	3	2	7		
	Harmadik évfolyam . .	22	33	24	9	—	—	—	10	4	7	3	2	7	—	—	—	—	30	2	1	9		
	Negyedik évfolyam . .	22	19	16	3	—	—	—	11	—	3	1	—	4	—	—	—	—	14	2	3	9		
	Főösszeg:	86	119	94	25	—	—	—	53	13	19	14	3	17	—	—	—	—	100	10	9	32		
Második félév	Első évfolyam	17	35	27	8	—	—	—	17	3	8	5	1	1	6	16	2	11	30	2	3	7	600 655 907 ⁵ 897 ⁵	
	Második évfolyam . . .	18	28	24	4	—	—	—	13	4	1	5	—	5	6	10	2	10	23	3	2	7		
	Harmadik évfolyam . .	15	30	21	9	—	—	—	9	4	7	2	2	6	—	—	—	30	27	2	1	9		
	Negyedik évfolyam . .	—	13	12	1	—	—	—	8	—	1	1	—	3	3	—	1	9	9	9	1	3		9
	Főösszeg:	50	106	84	22	—	—	—	47	11	17	13	3	15	15	26	5	60	89	8	9	32		

Jegyzet. Ebben a kimutatásban befigyeltatnak a beiktatott önkéntesek is, ellenben az évközben kimaradt tanulók abból kihagyattak. Az önkéntesek, minthogy tanpénzt nem fizettek, a mentesek között szerepelnek.

XIV. AKADEMIAI KÖNYVTÁR.

A könyvtárt az idén is sűrűn használták, névszerint a jogtanári kar, valamint a helybeli premontrei főgymnasium és főreáltanoda tanári testületeinek tagjai, az akadémiai ifjuság és még igen számosan a helybeli értelmiséghez tartozó egyének közül, számszerint 177 egyén 610 művet használt.

A könyvtár állása az 1891. decz. végén volt 9089 kötet, 21709 frt 12 kr értékben.

Miután a könyvtári számadás ezentúl nem a tan-, hanem a polgári évvel rekesztendő be, az évi gyarapodás csak a jövő évtől kezdve lesz ismét kimutatva.

XV. LEVÉLTÁRI SZEMLE.

A kar a lefolyt évben összesen 10 értekezletet tartott.

Az iktatókönyv szerint beérkezett 441 ügydarab.

Az érdekesb levéltári okmányok a következők:

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
189 ^o / ₁ 379	27601. jun. 26.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr az 189 ¹ / ₂ tanévre az ausztriai jog előadásával Dr. Bozóky Alajos igazgatót, a kereskedelmi és váltójog, valamint a törvénykezési eljárás előadásával Dr. Sipos Árpád ny. r. tanárt bizza meg.
380	25493. sz.	Ugyanannak <i>szabályrendelete</i> a birság-alapból ösztöndíjt élvező joghallgatók ösztöndíjnyugtáinak láttamozása tárgyában.
400	28747. jul. 1.	Ugyanaz az 189 ¹ / ₂ tanévre megalakított alap- és államvizsgálati bizottságokat megerősíti.
401	1441. jul. 6.	Dr. Nogall János felszentelt püspök és nváradí l. sz. püspöki helynök meghívja az igazgatóságot és a tanári kart a f. é. jul. 8-án néhai Haynald

Levél-tári szám	Idegen szám	T á r g y
402	jul. 7.	Lajos kalocsai érsekért tartandó requiemre.
410	1652. eln.	Az ösztöndíjas joghallgatók rovatos értesítvénye felterjesztetik.
420	22102. jul. 18.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr <i>szabályrendelete</i> a m. jelzáloghitelbank által kibocsátott 100—500—1000—5000 frtról szóló 4 $\frac{1}{2}$ %-os 50 év alatt kisorsolandó községi kötvények, üzleti biztosítékként elfogadhatása tárgyában.
425	aug. 1.	Ugyanaz az akadémiai épületen szükséges javításokat 1066 frt 99 kr erejéig engedélyezi.
427	aug. 5.	Az 189 $\frac{0}{1}$ évi Almanach felterjesztetik és szétküldetik.
428	—	A Nagyvárad városa által a segélyegylet javára tett 500 frtos alapítvány 189 $\frac{0}{1}$ évi kamatának hováfordításáról készített számadás a polgármesterhez átküldetik.
432	31801. aug. 6.	Az igazgató kezelése alatt álló alapokról 189 $\frac{0}{1}$ -re készített számadás a vall. és közokt. min. számvevőségéhez átküldetik.
436	1734. aug. 12.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr a helyreállítási munkálatokkal Rimanóczy Kálmán építész bizza meg 4% árleengedés mellett.
438	aug. 18.	A nvárad i. sz. püspök meghívja az igazgatóságot és a tanári kart a f. hó 18-án Ó Felsőge legmagasabb születésnapján, valamint Szent István napján tartandó ünnepélyes isteni tiszteletre.
444	1627. eln. aug. 20.	A nm. vallás és közoktatási magy. kir. minister úr <i>szabályrendelete</i> az ösztöndíjnak a szigorlati és az önkéntesi évre leendő meghosszabbítása tárgyában.
444	1627. eln. aug. 20.	Ugyanaz meghívja Dr. Bozóky Alajos igazgatót az egységes államvizsgálati

Levél-tári szám	Idegen szám	T á r g y
452	—	szabályzat tárgyában tartandó tanácskozmányban leendő részvételre. Az 189 ^o / ₁ évi tandíjszámadás a vallás és közokt. min. számvevőségéhez átküldetik.
453	—	Az 189 ^o / ₁ évi könyvtári számadás átküldetik.
454	—	Az 189 ^o / ₁ évi ügyviteli és hetestartási átalányról szóló számadás az alaplettárral együtt (9859 drb 30619 frt 32 kr. értékben) átküldetik.
455	—	Az 189 ^o / ₁ évi irodai átalányszámadás átküldetik.
189 ¹ / ₂ 38	37938. sept. 3.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr <i>szabályrendelete</i> , melynek értelmében az államvizsgálati eredmény (kitüntetéssel, egyhangulag vagy szavazattöbbséggel) a bizonyítványba bejegyzendő.
39	37972.	Ugyanannak rendelete, melynek értelmében a sz. Alajos-ünnepre zárandóknak 10 napi szabadságidő engedélyeztetik.
40	3718. sept. 5.	Ugyanannak számvevősége az igazgató kezelése alatt álló alapokról 189 ^o / ₁ -re készített számadást helyesnek találja.
62	sept. 22.	Távirati üdvözet Kaczvinszky V. jászóvári nagypréposthoz aranymiséje alkalmából.
76	okt. 10.	A beirt joghallgatók kimutatása felterjesztetik.
78	—	Dr. Géber Ede kolozsvári egyetemi tanár gyászlapja.
85	okt. 11.	Révész Bálint tiszántuli ref. egyházkerületi püspök és volt debreczeni főiskolai tanár gyászlapja.
90	40396. okt. 10.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr <i>szabályrendelete</i> a kiképzetés végett behívott póttartalékos joghallgatók felvétele tárgyában.

Levél-tári szám	Idegen szám	T á r g y
97	okt. 26.	Az ösztöndíjas joghallgatók rovatos kimutatása felterjesztetik.
103	3613. eln.	A kereskedelemügyi m. kir. minister megküldi az 1890. évi működéséről szóló jelentést.
105	2323. eln.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr <i>szabályrendelete</i> az »Adria« m. kir. tengerhajózási részvénytársaság $4\frac{1}{2}$ ‰-os 100—500—1000 frtos elsőbbségi kötvényeinek üzleti biztosítékként elfogadhatása tárgyában.
106	2263. eln.	<i>Szabályrendelet</i> a megszállott tartományok és a novibazári pasalikban működő tábori postahivatalokkal való portomentes utalványok váltása tárgyában.
111	nov. 10.	Üdvözlő felirat főmagasságu Vaszary Kolos hgprimáshoz.
120	nov. 20.	Az 1889/90 és 1890 $\frac{1}{1}$ tan évekről szóló könyvtári számadások felülbírlás végett a vallás és közoktatási miniszter számvevőségéhez átküldetnek.
121	4296. nov. 21.	A nm. vallás és közoktatási m. k. ministerium számvevősége az 1890 $\frac{1}{1}$ évi tandíjszámadást helyesnek találja.
124	39424. nov. 20.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr jóváhagyja a Rimanóczy K. építészszel 1024 frt 31 kr erejéig kötött szerződést.
127	nov. 27.	Dr. Kövesdi Wenzel Gusztáv budapesti egyetemi jogtanár úr gyászlapja.
128	5413. nov. 27.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. ministerium számvevősége az 1889/90 és 1890 $\frac{1}{1}$ évi könyvtári számadásokat helyeseknek találja.
143	1353. decz. 9.	A bihar-megyei építészeti hivatal átteszi a helyreállítási munkálatokról felvett felülvizsgálati jegyzőkönyvet. A kereseti összeg kiutalványozása végett felterjesztetik.
145	decz. 5.	Főmagasságu Vaszary Kolos hgprimás válasza a tanári kar üdvözlő feliratára (l. a 22. lapot.)

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
146	2482. eln. nov. 27.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr <i>szabályrendelete</i> , melynek értelmében a számadások ezentul a polgári évvelkezdendők és lezárandók.
161	1892. jan. 3.	Kerkápolyi Károly egyetemi jogtanár gyászlapja.
164	jan. 7.	Dr. Brencsán Sándor kassai jogtanár gyászlapja.
165	jan. 8.	Felterjesztés Dr. Bozóky Alajos és Dr. Sipos Árpád helyettesítési díjainak utalványozása tárgyában.
166	1892. jan. 8.	Felterjesztés Dr. Hoványi F. magántanár I. félévi jutalomdíjának utalványozása tárgyában.
169	20. jan. 6.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. ministerium számvevősége az 1890 ^o / ₁ évi irodai általányszámadást helyesnek találja.
170	jan. 13.	Gönczy Pál gyászlapja.
171	—	A II. félévi tanrend tervezete felterjesztetik.
172	6133—1891. jan. 8.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. ministerium számvevősége az 1890 ^o / ₁ évi ügyviteli és hetestartási általány számadást helyesnek találja.
174	$\frac{57402}{1891.}$ jan. 13.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister ur Dr. Bozóky A. utiszám-láját a m. évi decz. 9—17. tartott szakértekezleten való részvétel alkalmából érvényesítvén 91 frt 40 krt utalványoz.
182	1411. jan. 12.	Ugyanaz Dr. Bozóky Alajos igazgatónak az I. félévre 300 frt, Dr. Sipos Árpádnak 250 frt helyettesítési díjt utalványoz.
186	1849. jan. 15.	Ugyanaz a II. félévre megállapított tanrendet jóváhagyja.
187	1412. jan. 12.	Ugyanaz Dr. Hoványi F. magántanárnak az I. félévre 84 frt 80 kr. jutalomdíjt utalványoz.
188	$\frac{58901}{1891.}$ jan. 18.	Ugyanaz leküldi a kassai és pozsonyi kir. jogakadémiákon megüresedett tan-

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
190	$\frac{57895}{1891.}$ jan. 16.	székek betöltésére vonatkozó pályázati hirdetményeket s egyuttal fölszólitja az igazgatóságot, hogy az itteni kir. jogakademián üresedésben levő tanszék betöltésére vonatkozólag pályázati tervezetet terjesszen föl. Ugyanaz meghagyja Imrik (Gusztáv joghallgatót Alapy-féle ösztöndíja élvezetében az önkénytesi szolgálati év alatt.
194	jan. 29.	Az irodai átalány számadása 1891. évi szept. decz. hónapokra a nm. vallás és közoktatási m. kir. ministerium számvevőségéhez alküldetik.
195	—	Szintügy az ügyviteli és a hetestartási átalány számadása is 1891. szept. decz. hónapokról.
196	—	Szintügy a könyvtári számadás is 1891. szept. decz. hónapokra.
200	8. eln. jan. 17.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr <i>szabályrendelete</i> a tényleges katonai szolgálatra bevonuló állami tisztviselőkkel leendő elbánás tárgyában.
202	534. febr. 4.	Ugyanannak számvevősége az 1891. évi szept—decz. irodai átalány számadást helyesnek találja.
203	535. febr. 5.	Hasonlóképen az 1891. évi szept—decz. ügyviteli és hetestartási átalány számadást is.
217	567. febr. 10.	Hasonlóképen az 1891. évi sept—decz. könyvtári számadást is.
225	2461. febr. 1.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr Dr. Személy Kálmán ny. r. tanár részére f. é. márczius hó 1-től a <i>harmadik</i> ötöd évi fizetési pótléket utalványozza.
240	59. eln. febr. 11.	Ugyanaz megküldi a legutolsó közoktatási jelentést a könyvtár számára.
243	3647. febr. 11.	Ugyanaz leküldi az üresedésben levő tkezési eljárás, váltó és kereskedelmi jogi tanszék betöltésére vonatkozó pályázatot.

Levél-tári szám	Idegen szám	T á r g y
250	378. febr. 27.	A kecskeméti jogakademia igazgatója átteszi Dr. Magyary Géza ottani ny. r. jogtanár kérvényét a megürült tan-szék elnyeréséért.
256	márcz. 3.	Részvétirat nm. gf. Csáky Albin vallás és közoktatási m. kir. minister úrhoz fia, István, halála alkalmából.
260	1872. eln. febr. 28.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. ministerium <i>szabályrendelete</i> az ipari és más terménybeli szükségletek avagy munkálatoknak kiadásánál követendő eljárás tárgyában.
267	$\frac{57598}{1891.}$ márc. 19.	Ugyanaz Rimanóczy K. építésznek a teljesített helyreállítási munkálatokért 1024 frt 30 krt utalványoz.
273	6936. márcz 24	Ugyanaz Losonczy Géza jhtónak egy 210 frtos Alapy-féle ösztöndíjt adományoz.
274	10174. márc. 21	Ugyanaz tudatja, hogy a nagykárolyi kath. főgymnáziumot az 189 ^{1/2} tan-évre érettségi vizsgálatok tartására füljogosította.
277	2137. márc. 28.	Ugyanaz tudatja, hogy Dr. Székely Ist-ván theologiai tanár s ujjonnan kineve-zett akadémiai hitszónok illetményeit f. é. jan. 15-től utalványozta, egyúttal Dr. Karsch Lollion volt akad. hitszónoknak sok évi buzgó munkálkodá-sáért elismerését nyilváníttja.
282	447. april 1.	A nváradi l. n. káptalan Wawrek Kál-mán jhtónak egy 150 frt Alapy-féle ösztöndíjt adományoz.
284	máj. 5.	Részvétirat a nagyváradi kir. táblához néhai mgos Zádor Gyula elnök elhúnyta alkalmából.
288	$\frac{733}{eln.}$ apr. 8.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr rendelete az akadémia telkének és épületének megbecslése s az erről szóló jegyzőkönyv felterjesz-tése tárgyában. A telek az épülettel együtt 43226 frt 22 krra becsültetett s az arról szóló jkv. felterjesztetett.

Levél-tári szám	Idegen szám	T á r g y
293	$\frac{53602}{1891.}$ apr. 13.	Ugyanaz véleményt kíván az 1883. évi vizsgálati szabályzat 1. §. b) pontjának a budapesti m. k. t. egyetem által javasolt módosítása tárgyában. Indítványoztatott, hogy a magyar alkotmány és jogtörténetre főszűly fektetendő.
297	april 26.	A genuai ünnepély rendező bizottság meghívja a nagyváradi kir. jogakademiát Serafini Fülöp pisai egyetemi jogtanár f. é. jun. 26-án tartandó 35 évi tanári jubileumára. A kar a jubilánshoz üdvözlő iratot intézett. (Lsd a 44 lapot).
298	—	Üdvözlő irat mgos Boncz Ferencz köz alapítványai kir. ügyigazgatóhoz a nyugalomba lépésekor nyert legfelsőbb kitüntetés alkalmával.
299	—	Nm. gt. Csáky Albin minister úr válasza a kar részvétirátára.
300	april 20.	Mgos Boncz Ferencz úr válasza.
302	938. eln. máj. 5.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr tudatja, hogy ő es. és apostoli kir. Felsege f. é. april 19. kelt legfelsőbb elhatározásával Dr. Bozóky Alajos igazgatónak »Az ausztriai magánjog rendszere« cz. munkáját a legm. hitbizományi könyvtár részére legkegyelmesebben elfogadni méltóztatott.
309	$\frac{584}{eln.}$ máj. 7.	Nagyvárad város polgármesterének átirata a választásra jogosult tanárok névjegyzékének átküldése iránt. Átküldetett.
311	máj. 17.	Átirat a biharmegyei államépítészeti hivatalhoz az akademiái épületen szükséges tatarozások felvétele tárgyában.
318	máj. 23.	A biharmegyei 1848—1849. évi honvéd egylet meghívja az igazgatóságot, a tanári kart és az akademiái ifjúságot a f. hó 27-én a várad-olaszii r. kath.

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
327	2474. máj. 28.	plébánia templomban néhai Klapka György honvédtábornok lelki üdvéért tartandó gyász isteni tiszteletre.
329	—	A m. kir. igazságügyi minister úr megküldi a büntető törvény módosításáról szóló tjavaslatot a könyvtár számára.
330	—	Felterjesztés a magántanárok második félévi jutalomdíjának utalványozása tárgyában.
331	1234. jun. 4.	Felterjesztés Dr. Sipos Árpád II. félévi helyettesítési díjának utalványozása tárgyában.
332	22911. jun. 1.	A nváradai l. sz. püspök meghívja az igazgatóságot, a tanári kart és az akadémiai ifjuságot a koronázás 25. évfordulója alkalmából a helybeli l. sz. székes egyházban tartandó ünnepe- lyes Te Deum-ra.
338	24730. jun. 9.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr Korn Lajos pedellusnak 25 frt betegségi pénzsegélyt engedélyez.
339	jun. 14.	Ugyanaz megengedi, hogy Kalmár Ferencz negyedévi joghallgatónak a rendkívüli hallgatói minőségben eltöltött év quadrienniumába beszámíttassék s végbizonyítványa kiszolgáltassék.
342	jun. 15.	Az akademia üdvözlő irata Serafini Fülöp pisai jogtanárhoz 35 évi tartári jubileuma alkalmából (l. a 44 lapot).
345	24728. jun. 10.	A Nemzeti naptár szerkesztősége Czimtára részére az akademia legujabb személyzeti adatait kéri. Elküldettek.
346	24729. jun. 4.	A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr a magántanároknak második félévi jutalomdíjképen 239 frt 45 krt utalványoz.
347	24147. jun. 14.	Ugyanaz Dr. Sipos Árpád ny. r. tanárnak II. félévi helyettesítési díjképen 250 frtot utalványoz.
		Ugyanaz az akadémiai épületnek a koronázás 25. évfordulóján és a Szt.

Levél táji szám	Idegen szám	T á r g y
348	1177. eln.	László ünnepélyen való feldiszipítésére és kivilágítására 100 frtot utalványoz. Ugyanannak szabályrendelete a magyar jelzálogbank 5%-os 100—500—1000 frtos zálogleveleinek üzleti biztosíték-ként elfogadhatása tárgyában.
349	1292. jun. 20.	Nm. Dr. Schlauch L. nagyváradi l. sz. püspök meghivja az igazgatóságot és a tanári kart a f. é. jun. 26—29 napjain tartandó ama kettős jubileumi ünnepélyre, mely Szt. László magyar király szentté avattásának hét, és Nagyvárad városnak a török iga alól való felszabadulása kétszázados évfordulója alkalmából rendeztetik.
351	751. eln. jun. 23.	Nagyságos Sal Ferencz kir. tanácsos, polgármester meghivja az akademiát Nagyvárad városnak a török iga alól történt felszabadulása alkalmából f. hó 26-án tartandó ünnepi közgyűlésre.
353	jun. 25.	A kitüntetéssel vizsgázott joghallgatók nevei a nm. vallás és közoktatási, valamint a m. kir. igazságügyi minis-ter urakhoz felterjesztetnek.
355	jun. 30.	Felterjesztés az 189 ^{2/3} tanévre megalakított alap- és államvizsgálati bizottságok megerősítése iránt.
356	—	Felterjesztés az 189 ^{2/3} tanév I. felére megállapított tanrend jóváhagyása iránt.
358	—	Az 189 ^{1/2} tanévi hallgatók létszámáról, valamint a letett alap- és államvizsgálatok eredményéről készített kimutatások a nm. vallás és közoktatási m. kir. minis-ter úrhoz, valamint az országos statisztikai hivatalhoz felterjesztetnek.
364	jun. 30.	Serafini Fülöp pisai egyetemi jogtanár a 35. évi tanári jubileuma alkalmából hozzá intézett üdvözlő irat viszonzásául megküldi a Nagyváradi kir. jogakademiának egy diszpéldányát amaz

Levél- tári szám	Idegen szám	T á r g y
365	jun. 30.	<p>ünnepi emlékkötetnek, mely 33 olaszországi egyetemi jogtanár tudományos értekezéseit tartalmazza.</p> <p>Az ösztöndíjas joghallgatók II. félévi rovatos kiutatása felterjesztetik.</p>
368	—	<p>Az igazgató kezelése alatt álló alapokról készített 189$\frac{1}{2}$ évi számadás fölülbírálás végett a vallás és közoktatási m. kir. ministerium számvevőségéhez átküldetik.</p>
377	—	<p>Jelentés a tanári kar személyzetében beállott változásokról.</p>
378	—	<p>Jelentés az 189$\frac{1}{2}$ évi nevezetesebb kulturális adományokról.</p>
380	—	<p>Zárjelentés az 189$\frac{1}{2}$ tanévről.</p>
381	28043. jul. 9.	<p>A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr kiegészíti a f. 1892. évre a különféle átalányokajás tudatja, hogy ezek a jövő 1893. évtől kezdve két egyenlő részletben u. m. január és július 1-én fognak utalványoztatni.</p>
382	—	<p>A biharmegyei építészeti hivatal átteszi az akadémiai épületnél szükséges javításokról szóló költségvetést. Felülbírálás és a javítási munkálatok engedélyezése végett felterjesztetik.</p>
383	jul. 12.	<p>Az 189$\frac{1}{2}$ tanévre vonatkozó statisztikai főkimutatás a nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úrhoz és az országos statisztikai hivatalhoz felterjesztetik.</p>
386	28401. jul. 9.	<p>A nm. vallás és közoktatási m. kir. minister úr az 189$\frac{2}{3}$ évre megalakított alap- és államvizsgálati bizottságokat megerősíti.</p>

FIGYELMEZTETÉS.

A beígtatások és beíratások az 1892 $\frac{2}{3}$ tanévre f. évi szeptember 1—11-ig bezárólag eszközöltetnek, még pedig az igazgatónál 1—8-ig, az egyes tanárok külön névjegyzékébe legkésőbb szept. 11-ig bezárólag, ezen napon túl a fölvétel csak külön engedély alapján történhetik. A tandíj előzetesen lefizetendő, vagy amennyiben a joghallgatók a felmentésre igényt tarthatni vélnék, az ez iránti folyamodványok a tanári karhoz czimezve, mindjárt a beíratáskor az igazgatónál benyújtandók.

A pót- és ismétlő alapvizsgálatok f. évi szept. 9-től 14-ig tartatnak.

A »Veni Sancte« szeptember 15-én lesz, a nyilvános előadások szept. 16-án kezdetnek meg.

Kelt Nagyváradon, 1892. aug. 1.

Az igazgatóság.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TARTALOM.

	Lap.
I. Történelmi visszatekintés	3
II. A jogtanári kar személyzete	4
III. Vizsgálati bizottságok	6
IV. Az 1890/91 tanév története	7
V. A tanárok irodalmi működése	46
VI. Ifjusági egyesületek	48
VII. A tanárok és az általuk előadott tantárgyak átnézete	49
VIII. Akadémiai hallgatók	51
IX. A tandíj alól egészen és félig felmentettek kimutatása	54
X. Tananyag	55
XI. Ösztöndíjasok	57
XII. Vizsgálatok	58
XIII. A joghallgatók statisztikai átnézete	60
XIV. Akadémiai könyvtár	61
XV. Levéltári szemle	61
